

Oredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Oredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Južilske Krajinje
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

Narod, koji se odreće ma i jedne
stope krvi i znojem otaca svo-
jih natopljene zemlje nije dostojan
da se nazivlje narodom

PRAZNIK VSTAJENJA . . .

SRETAN USKRS!

Okopno je snijeg, a proljetno je sunce ugrijalo vlažnu zemlju, koja se pušće... Nad njom lebde tanke, bijele maglice...

Pirnuo je topli lahorak, zanijhao granje, na kom nabubreni pupoljci jedva čekaju čas da probiju koru i izvire na jasno sunčano svijetlo. I glavice cvijetova, visibaba bijelih, jaglaca žutih, šarara šarenih i ljubičica plavih, tokotno se naherile i klanjaju se suncu...

Mravinjak je još prazan. Duboko dolje pod zemljom, stisnuti jedan uz drugoga spavaju mravi, poput umornih radnika, koji su se cijelog ljeta dosta namučili, pa su i zaslužili da se preko zime do sita naspavaju...

Gliste i hrustave ličinke koje su se ukopale duboko u zemlju, u najdublji rov svoga rudnika, dokle ne siže snaga zime, meškotje se već i miču.

Na raspukloj kori starih stabala vide se rupice. Izgledaju kao na pol otvorena vratašca kućica u kojima spava u gusto zapređenoj mreži pauk. No i on se već budi, već se proteže i izvirkuje.

Na trepetljiki niše se o svilenoj nit mala zipka, umjetnički smotana. U njoj teška čeka mali, slabi leptirčić, dok grane proljeće...

Debeli se i tusti puž dobro osigurao protiv zime. Svoju je kućicu zatvorio trostrukim vratima: najprije vapnenim slojem, a zatim dvaput kožom. On je najudobnije prespavao zimu. Ko kakav usojeni buržuji! I čeka.

Čeka, čitava majka priroda, čeka dok svane i opet sunce, dok i opet ogrrije proljeće...

Ljudi, koji su se stiskali cijele zime, dok su nad krovovima njihovim ljuljale oluje, bure i sniježne mećave, ljudi koje je ljeta studen kao okovala i oduzela im svaku slobodu kretanja, ljudi koji su drhtali od leda koji ih je bio i čeznuli makar za jednom saunom zrakom sunčanom — osjećaju da se vani nešto zbiva.

Da pucaju ledeni obruči, da se topi snijeg i raspravljaju sante, koje su im pritiscale dušu i tijelo.

Njihovim žilama krv teče življe.

Lagan lahor, koji je pokucavao i na njihove dveri, koji je taknuo i njihove prozore, najavljuje, da se bližaju ljepši dani. Dani, kadno će zazelentiti uvela grana, kadno će proljastati i procvasti bademovi, kadno će mlado, jasno, proljetno sunce sinuti i pred njihovim vratima.

Druše se razblažuju, pogrbljena se leđa uspravljaju, skučena se prsa šire, da i opet lednom, nakon duge zime slobodno udahnem punim grudima, zraka...

Uskrs je!

Zemlja je topla, zrak miriše, ptice već pjevaju, zvonovi bruje i najavljuju Uskrsnuće.

Sve što nam je izgledalo kao da je zamrlo, kao da nikada više ne će oživjeti, sve što je proživjelo crni Veliki Petak Zime, budi se na novi život.

I svake godine tako.

Već stoljećima, već tisućljećima...

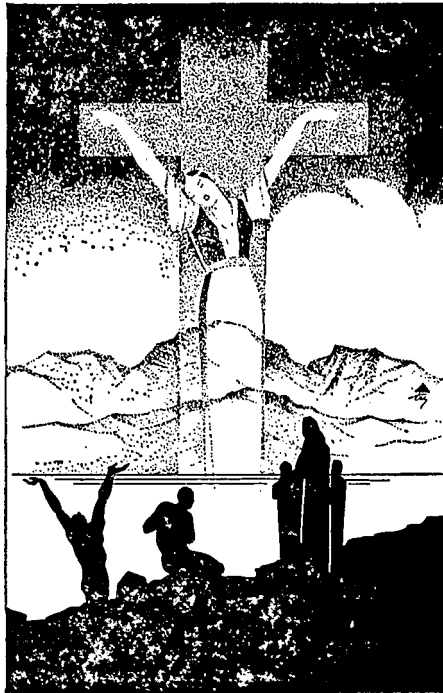
Izmjenjuju se godišnje dobi. I čitavo ih čovječanstvo i čitavi narodi proživljuju tako. Proživljuju svoja budjenja, svoja proljeća; svoja žarka ljeta, puka sjaja i svijetla; svoje jeseni, pune obilja; i svoje zime, tužne i čemerne, kad srce vene i zamire...

Al komadice duše 'bak ostale i u njoj plam vjere, koja tinja...

A onda dolazi opet proljeće, opet uskrsnuće. Sjajni, vedri sunčani dani...

Jer se još nikada nije desilo, da nakon zime, makar kako se dugo otegnula, ne bi sinulo proljeće.

Da nakon dana muka i patnja ne bi došli dani radosti.

VELIKA NOĆ V ZNAMENJU VOJNE

Velika noć je praznik mira, toda letos ga ne praznujemo v tem znaku.

Okoli nas je bojni ples. Velik del Evrope rešuje medsebojne račune s orožjem in po sedanjih znakih nikakor ne vemo, kdaj bi mogel končati ta veliki spopad med nasprotnimi vlesilami. Ne samo to, marveč baš se je da se vojna vihra ne razširi na sosednje kraje, ki še uživajo mir.

Kakor so zadnji meseci potekli v znaku povečanja že obstoječih sovražnosti, tako tudi Velika noć prihaja v znamenju na splošno poslabšanega položaja v Evropi. Res je da so obstojali neki znaki na podlagi katerih bi se bilo dalo sklepati da se pripravljajo spremembe na bolje. Razvoj zadnjih dni je medtem pokazal, da so taka upanja bila le gole iluzije.

Mislimo s tem na prihod in potovanje Rooseveltovega emisarja Sumnerja Wellesa in njegove stike z voditelji in državniki v Rimu, Berlinu, Londonu in Parizu. Mislimo tudi na prenehanje sovražnosti v Finski, katera je svoj mir plačala s velikimi žrtvami v ljudstvu in materjalni škodi ter z odstopitvijo Rusijl nekaterih važnih točk in delov svojegea teritorija, na prvem mestu z izročitvijo starega finskega mesta Viipurija in otoka Hangö na vnhodu v Finski zaliv.

Pojavile so se namreč kombinacije o eventualni mirovni iniciativi, katera bi imela potekati iz Rima, in za katero bi se baše prizadeval tudi sam Roosevelt ter sv. Oče, toda dogodki zadnjih dni so pokazali, da ni od tega bilo ničesar.

Zaradi česa, to se točno ne ve, mogoče je, da te initiative, ki je imela slediti na pobudo Nemčije, sploh ni bilo. Če pa se je na tem res kaj delalo, so dogodki pokazali, da ne obstajajo pogoji za zadovoljiv izhod v tem smislu.

Nemčija kod Francija in Anglija so enoglasno izjavile po svojih odločujočih činiteljih, da jim sploh ni do tega, da bi v eventualnim kompromisom hoteli rešiti sedanji razdor. In v tem prav za prav leži tragika današnjega položaja, čeprav so države teoretsko za mir, v resnici pa so nasprotstva, ki jih delijo tako velika in se njihove konceptje o preureditvi bodočih odnošajev med posameznimi državami in delitvi interesnih sfer tako razlikujejo med seboj, da res ni mogoče v sedanjem času niti pomisliti na to, da bi se med obojma nasprotnima taborima mogla najti zadovoljiva rešitev.

Sestanek na Brennerju 13 t. m. med Mussolinijem in Hitlerjem je to močnejše povdarih. V svetovnem tisku so se pojavili različni komentariji in ugibanja o vsebini in karakterju tega sestanka. Svet se namreč vprašuje, kaj sta sklenila Duce in Führer.

Na to vprašanje je dokaj težko odgovoriti in so mogoče za sedaj le predpostavke z večjo ali manjšo verjetnostjo. Eno moremo za gotovo trditi, da je ta sestanek prevrnil zadnje iluzije, ktere smo gojili o eventualni možnosti, da bo Velika noć potekla v znaku optimističnih perspektiv.

»Jasno je, tako je pisal »Völkischer Beobachter«, da nihče ne more objaviti niti ene edine besede o vsebini razgovora. Medtem bo svet, nadaljuje glavni nacional-socialistični organ, imel priliko spoznati smisel in vsebino pogovora na Brennerju po posledicah, ki bodo nastopile.

Kakšne bodo te posledice? Odgovor na to vprašanje v negativnem pogledu lahko najdemo v pisanju omenjenega lista, ki pravi, da se na Brennerju niso vodili nikakšni pregovori o nekem trilem kompromisu...

Nekaj dni po sestanku na Brennerju je odplovil iz Evrope v svojo domovino tudi Sumner Welles, ki pa se ni znova sestal z Mussolinijem pred svojim odhodom, kar je mnoge presenetilo. To pomeni, da je Sumner Welles dobil popolnoma jasno sliko o položaju v Evropi pred 18. marcem (kar je po njegovih besedah bil namen njegovega potovanja) in da te slike sestanek na Brennerju ni spremenil.

V zvezi s sestankom na Brennerju, kateremu je bil med drugim očitien cilj, da pride do zblizanja Italije in Rusije, ki sta si do sedaj bili v ostrem nasprotju posebno v ideološkem pogledu in tudi z ozirom na eventualne ruske pretenzije na Balkanu, se pojavlja tudi vprašanje, kakšno bo bodoče držanje Italije.

Govori se namreč, da bi po sestanku na Brennerju moglo priti do razgovora med Rimom, Berlinom in Moskvo. V najbližjem času bi baše eden izmed vodilnih ruskih državnikov obiskal Berlin in bi se tako nadaljevali razgovori ki so pričeli na Brennerju. Imela bi slediti tudi nekatera dejstva z ruske strani, iz katerih bi bilo razvidno, da Moskva pristaja na sodelovanje z Nemčijo in Italijo. V teh kombinacijah gredo še dalje in pravijo, da gre sedaj za ureditev odnošajev med tremi omenjenimi državami z ozirom na jugovzhodno Evropo, v kateri je treba paralizirati in odkloniti francoski in angleški vpliv. Če te verzije držijo, bi to pomenilo, da težišče dogodkov prehaja iz Severne Evrope na jugovzhod, seveda za sedaj samo na terenu diplomacije.

Ali bo res Italija zapustila položaj nevojskujoče se države? Momenti, na katere smo opozorili v članku govore v prid mišljenja, da se Italija hoče močnejše vezati na svojega severnega zaveznika toda treba je počakati konkretnijših momentov, ki bodo to odločneje potrdili.

Zlasti pričakujejo to na zavezniški strani, ki je naravnost zainteresirana s stališčem Italije, in si ne želi močnejšega angažiranja Italije na strani Berlina oziroma Moskve. Ali ni mogoče odstopitev Daladierove vlade v neki meri posledica sestanka na Brennerju? Postavlja se tudi vprašanje, kakšne repercusije bo imel na zunanji položaj Francije ta dogodek, katerega razvoj ni mogoče, zdaj ko to pišemo, presoditi. Toda kakaj bi na pr. bil nemogoč poskus Francije, da si približi Italijo? In pod kakšno ceno?

To so vprašanja katera lahko postavljamo, na odgovor pa moramo za sedaj čakati.

Takšna je Velika noć 1940. Praznik mira v znaku vojne. In v znaku negotovosti...

JOŽE KRAPŠ:

MOJ OČE

V jamo hodil štrideset let kopat rudo, zemeljske zaklade. Zapuščal rano v jutru je zunanji svet, podajal se v globino, med zrebne sklade.

Vračal se domov upadel je in bled, brez izraza bile so oči in lica, od globine teme bil je ves prevzet, nikdar v lica prišla ni rdečica.

Dan za dnem in vedno ista pesem z doma v jamo, iz jame speta na svetlo bila pomlad, zima ali jesen — let se delovnih je venec lep napletel.

Končno vendar: leta so potekla, konec bilo štrideset let trpljenja. Toda glej: se ura njemu je iztekla — zdaj pri Križu svetom čaka —

Vstajenja!

Nakon Velikoga Petka dolazi uvijek Uskrs.

Jer je tako odredio veliki Bog!

Samo vjere treba...

Žive vjere!

E. R.

Pogreb poginulog rudara u Lanišću

Lanišće — Ovdje je uz žalobne svečanosti pokopan Antun Brajko, koji je poginuo u rudarskoj katastrofi u Krapanu. Pokojnik ostavlja ženu i 7 neopskrbljene djece, od kojih je najstarija 15 godina, a najmlađemu jedva 1 godina. Tijelo pokojnikovo ležalo je u kapelici u Bergudu, odakle je on rodnom Župniku je izvršio svečano opjelo, nakon čega je sproved krenuo na groblje. Prisustvovali su predstavnici fašističkih organizacija, sva školska djeca iz Lanišća i Bruda, a učiteljima i učiteljicama, te veoma mnogo naroda. Fašistička organizacija iz Raše poslala je obitelji pripomoć od 200 lira, a isto toliko i organizacija iz Lanišća.

Papa za siročad raških rudara

Poreč — Odmah nakon rudarske katastrofe u Krapanu stigao je na lice mjesta porečki biskup Trifun Pedersoli, koji je nakon toga podnio izvještaj papi. Papa je odgovorio lijepim pismom i poslao za siročad poginulih 10.000 lira.

Sjeverne ptice u Istri

Pazin — Oštra zima, koja je ove godine vladala nad cijelom sjevernom Evropom potjerala je mnoge ptice iz sjevernih krajeva K. nama na topliji jug. Ovih dana ustrijeljen je u Pazinu lijep primjerak jastreba, koji je na nozi imao prsten ornitološkog zavoda u Helgolandu. Kako vidimo jastreb je u potražnji za toplijom klimom preletio 1100 kilometara zraka i linije, da jedno završi podjedn jednim hiecm u Paznu.

Ranila ga mina

Sveti Vičenat — Ivan Blažić pokojnoga Bože, 22 godine star, iz sela Pakovića radi u jednom kamenolomu u kom se kopa sliikat. On je trebao zapaliti jednu minu, no kako ova nije na vrijeme eksplodirala pošao je da pogleda što je tome razlog. Medjutim je u času kad se je približio mina eksplodirala i teško ga ranila po lice, očima, rukama i nogama. Hitno je prevezen u bolnicu u Pulu.

Odlikovanje mater s števljnim sinovi

Gorica, marca 1940. — V nekdanji dvorani Trgovskega doma je bila pred dnevi svečanost podelitve častnih kolona, ki so bile podeljene v imenu min. predsednika Mussolinija 338 materam iz gorške pokrajine in podelitve denarnih nagrad. Svečanosti so prisostvovali predstavniki vseh oblasti na Gorškem s prefektom na čelu. Po svečanih govorih in ostalih formalnostih je sledila razdelitev nagrad najmlajšim znanjskim parom, ki so v najkrajšem času imeli največ otrok. Prvo nagrado 2000 lir je dobila družina Jakoba Rumpika, 35-letnega kočarja in Tereze Reven, stare 38 let iz Crnega Vrha. V 12 letih sta imela deset sinov, zadnjega šele pred kratkim. Drugo nagrado 1500 lir je dobila družina Humberta Passadoria iz Romansa z osmimi sinovi. Treto nagrado 1000 lir je dobila družina Evreuna Rusjana, kmetovalca, starega 36 let in 33-letne Solije Velušček iz Krmina, ker sta v trinaajstih letih srečnega zakona imela osem sinov. Po podelitvi nagrad je sledilo odlikovanje 338 mater s številnimi otroci. Listi niso prinesli njihovih imen, gotovo pa je bila med njimi večina domačink.

Opet dvojici

Pazin — Nagradu su dobili jer su im žene rodile dvojice: Antun Zulić iz Plomina, Antun Licul iz Labina i Srećko Gabrijević iz Pazina, prva dvojica po 800 lira svaki, a Gabrijević 600 lira. — Isto su tako nagradjeni i Ivan Marić iz Kanfanara sa 600, a Srećko Ujeić iz Pazina za 700 lira.

Cijene slanine

Pula — Pokrajinsko korporativno vijeće utvrdilo je ove cijene: soljena i sušena slanina 12 lira — mast 11,50 lira po kg. Osim toga utvrđene su i cijene ugljena koji se prodaje po 75 čentezima kilogram.

ZLOČIN U PORTOROZU

Piran. — U Portorozu dogodilo se tezak zločin kao posljedica ljubomora. Neki Rumun bio je zaljubljen u Silvu Romano. Ona mu je ljubav uzvraćala, pa su se imali uskoro i vjenčati. Medjutim je ona u posljednje vrijeme preno njemu ohladila. — Kad je on stupio u vojsku i bio kazne radi premješten iz Pirana u Gaetu, ona se je spetla s mladićem Alfredom Meatom, a ne sljedeca je bila da je uskoro imala postati mlakom. Rumun se ovih dana vratio na dopust i vidjevši, da mu se zaručnica iznervirala litio je s njom obratunali. Medjutim je sam nasrdao. Njegovu rješenje završilo je s 4 hitca, što ih je ona ispalila u njega. Prerzli su ga u bolnicu u Trstu, gdje je uskoro umro

IZ RODNOGA KRAJA

VODA ZA TRŽAŠKO ŐKOLICO

Trst — Tržaška obćina črpa potrebnu vodu danes v glavnom od izvira Tl-mava, kajti prejšnji edini vir pri Brojnicu ni niti z raznim pomoćnimi viri zmogel več potreb velikoga trgovinskoga in industrijskega mesta ter njegove okolice. Ze leta 1908 so napeljali vodu tudi v zgornjo okolicu in so zato zgradili poseben rezervoar na Općinah, kamor so dvigali vodu od glavnega rezervoara na Trsteniku. V glavnom sestoji iz dveh vej, ena oskrbuje ozemlje od Općin do Sežane, druga pa dovaja vodu proti Bazovici. Ta mreža proti Bazovici meri okoli 7000 metrov. Dasi jo v povojnih letih razširili in ojaćali, vendar ne more danes zlasti ne v vroćih poletnih dneih zadošćati potrebi, kc. tega ne dopušća širina cevi. Tudi razpoložljiva kolićina vode ne more biti kos dejanski potrebi, zato je prav v dnevih najvećje potrebe v Bazovici in sosednjih krajih voda izostajala. Zato

so se pred kratkim sestali v Trstu prefekt, fašistićni tajnik, podestati in pristojni organi mestne vodovodne uprave in so proućili načrte, kako bi se lahko opomoglo tomu nedostatku. Zaključek je bil, da bodo že obstojeći rezervoar pri Sv. Mariji Magdaleni primerno ojaćili, ter z moćnimi črpalkami dvigali vodu v novi rezervoar, ki ga bodo zgradili na Kalu v višini 440 metrov, iz katerega bodo črpali vodu Padriće in sosednji kraji. Olajšana pa bo tako tudi dobava vode drugim krajem proti Općinam ter bodo lahko odpadne doseđane dje drage naprave za dviganje vode v rezervoare v Banah in Padrićah.

Stroški za razširitev rezervoara pri Sv. Mariji Magdaleni, za novi rezervoar na Kalu, za zaedne napeljave, stroje, črpalke in dr. so preraćunali na poldrug milijon lir. Cim bodo načrti odobreni, bodo zaćeli z delom.

Skoro se utopilo troje djece

Pazin — Prije nekoliko dana u selu Kras nedaleko Pazina skoro su životom nastradala tri dječaka. Vraćajući se oko podneva iz škole sedamgodišnji dječak Željko i Albin Grubiša, prolazili su kraj jedne lokve, na kojoj je površina još bila zaledjena. Djeća ko djeća, odabacila su torbe i stala se sklaćati po ledu. Kako je medjutim posljednjih dana zima popustila, popustilo je i led, pa je najednom počeo pod njima pucati. Oba su se dječaka najednom našla u vodi, držeći se grčevito za ostatke leda. U tom je času prolazio mimo devetgodišnji dječak Paškulić Željko, pa videći drugove u opa-

snosti priskoćio im u pomoć. Medjutim je led i pod njime puknuo pa se i on našao u vodi. Osamgodišnja Paškulićeva sestra Marija vidjevši što se događaja, a ne mogavši djeću pomoći, potući do sela Jakca Libavata Ladavca, koji stanište u blizini. Ladavac je doćao s konopom, ali ne znajuć sam plivati, tek je uz pomoć svoje žene Marije teškom mukom uspio izvuci trojeću dječaka iz lokve. Umjetnikin disanjem jedva ih je jedvice povratio iz vode. Kažu da će vest zbog tog čina nagraditi Ladavca, a vjerovatno i maloga devetgodišnjega Paškulića.

Dijaški konvikt v Pazinu

Pazin — Italijansko ministarstvo je javna dela je 25 februara t. l. sporokulo tehnićnome odelku v Puli, da je nazakalo zadnji znesek za zunanjo opremu palaće, kjer ima sedaj svoje prostore Italijanski konvikt »Fablo Filze, kateri ima namen, kakor pravijo ital. listi, da privabl dijake iz vseh krajev, zlasti pa seveda iz obmejnih pokrajev. Poslopie je kakor znano zgradilo »Hrvatstvo dijaško podporno društvo« za dijake, ki bi pohajali tedaj še obstojećo hrvatsko gimnazijo. Stavba je bila tik pred vojno v surovem stanju dogra-

jena. Tako je po vojni prešla v italijanske roke. S prispevki samega načelnika vlade Mussolinija so dela dovršili. Z zadinjim gori omenjenim zneskom bodo sedaj uredili teren okoli doma za razna igrišća. V novo poslopje se je italijanski konvikt vseli letos meseca januarja. S tem je ostal prazen doseđani sedež tega konvikta. Te dni pa je bil v Pazinu puljski prefekt Chieriel in si je ogledal nove in tudi stare prostore. V stari konvikt bodo sedaj spravili sirote ponesrećencev v labinskem rudniku.

IZPRED GORIŠKEGA SODIŠĆA

Ker je kupila 80 g prithotopljenega saharina, je bila 29-letna Julija Velikonja iz Sv. Lucie obsojena na 15 dni zaporu, 350 lir den. kazni ter na eno leto policijskega nadzorstva. Josip Jug iz Zabrdi pri Kanal-skem Kalu, star 28 let, pa bo moral plaćati 1150 lir ker je prithotopljal 4 kg saharina in nekaj tobaka. Franc Jeram, star 66 let, iz okolice Cerkna je bil zaradi thiotapstva tobaka kaznovan na 15 dni zapura in na plaćilo 350 lir ter na eno leto policijskega

nadzorstva. Zaradi amnestije je odpadel sodnijski postopek proti 29-letnemu Matiji Erzenu iz Gorka pri Idriji (thiotapstvo surove kave). 46-letni Mariji Gold iz Zakoci-je pri Cerknem (kava in saharin) 70-letnemu Antonu Ogriću iz Slapa pri Idriji (saharin), 78-letnomu Francu Obidu z Ledin (saharin) in 57-letnomu Antonu Štremeljnu iz Zg. Novakov (vžikalniki in kremenik kamenćki).

Trgovinske težave z Italijo

Jugoslavanski uvoz iz Italije prihaja v vedno većie težave. Zaradi tega je bil z jugoslavanske strani stavljen predlog, naj bi se ukini kliriški plaćalni sistem. O tem bo naibže razpravljali stali jugoslavansko-italijanski odbor v Rimu. Težave niso samo z uvozom bombajskih produktov, temveć je Italija postavila za lon 80 odstotkov višie cene, kot so na svetovnem trgu. Za neke vrste gurnija zahteva celo 150 din za kg, doćim je na anćielskem trgu tak gurnij po 40 din. Italijanska cena je torei za 275 odstotkov višia kakor cena na svetovnom trgu. Poleg tega zahtevaju italijanski izvozniki pri svojih dobavah da je del blaga plaćan v klirungu, ostalo pa v prostih devizah. Zaradi tega so mnogi jugoslavanski uvozniki stornirali zaključke.

PAZINSKI KONVIKT PRIMIT ČE SIROĆAD RASKIH RUDARA?

Pazin — Odmah nakon rudarske katastrofe u Krapanu pala je izjava, da će za siročad poginulih rudara biti otvoreni konvikti u kom će se tu djeću besplatno obrazovati i školovati. Novine su par dana zatim donijele vijest, da će pazinski konvikt koji je svojedobno bio izgrađen za djake hrvatske gimnazije, a kasnije pretvoren u konvikt »Pablo Filze«, sada biti pretvoren u siroćišće za siročad raških rudara. Sada medjutim javljaju, da će se za sada djeću smjestiti u Poreću i Puli, a u pazinski konvikt, da će ih dovesti kasnije, kada konvikt bude dograđen i proširen.

V ITALIJI BODO PRIĆELI SADITI ČAJ.

Kar poročao italijanski listi, je uspeo nekemu profesorju astronomije vzgojiti v Paviji ćaieve grme, ki so se aklimatizirali v severno italiskem podneblju. Prvi zavolćeć čaj sa poslali Mussoliniju.

Amnestija v Italiji

Trst — O priliki rojstva novega princa v hiši prestolonaslednika je bila proglašena amnestija. Amnestija velja za vse delikte, za katere zakon ne doleća kazni preko dveh let. Većie kazni se znižajo za dve leti, vendar se v onih primerih, kjer je bil kaznjenec že deležen kake amnestije, kazneni zniža samo za eno leto. Enako se odpuščajo vse denarne kazni ter začasna izkljućitev od javnih uradov, od izvrševanja kakega poklica ali od sposobnosti za tvegova.

Izkljućene pa so od amnestije vse one osebe, ki so na dan njene objave, bile pod policijsko nadzorstvom, pod svarilom (ammunizione) ali v konfinaciji. Takisto so izkljućeni od amnestije oni ki so bili že predkaznovani.

Amnestija tudi ne velja za delikte proti državi, dalje proti zakonom o »integriteti in zdravlju plemena«, o razpećevanju mamil, o ureditvi cen blaga, stanarin in delovnih dajatev, o prisilni nastavitvi vojnih invalidov in vojnih sirot, o valutni in o trgovini z zlatom.

Tudi delikti proti vojaškim zakonom so v gotovih primerih deležni amnestije, vendar so izkljućeni izdajstvo, špijo-naža, upor, dezertstvo in podobno.

Takisto so izkljućbene od amnestije kazni za thiotapstvo. Poleg tega prinaša amnestija tudi opustitev denarnih kazni za prestopke proti obstojećim finanćnim zakonom.

Žalostna smrt krojaškega mojstra

Gorica, marca 1940. — Letošnja zima je zahtevala na Banjski planoti ćlovećko žrtve. Krojaški mojster Vincenc Kozorstar 33 let, stanujoć v Batahi, je v hudih zimskih dneih obiskoval svoj rojstni dom v Zorjeim Lovokovu. Ko se je vraćal nazaj proti domu, ga je zajel vihar in snežni zameti, tako da ni mogel nadaljevati poti ter je moral v vseli brzini iskati kakega zasilnega zavetišća. Ker je bil mraz izredno oster, je Kozor pri iskanju mnogo trpel. Ko ga ni bilo tri dni domov, so prićeli z iskanjem po vsej okolici, toda na žalost nikjer ga niso mogli najti, kiću vsemu skrbnemu iskanju. Šele po neteku enega tedna, odkar je oćel iz rojstne hiše, se je Kozor z veliko mukami v selo sam pripeljaval iz Zoran in Bonan z veliko mrazico, do nekje hiše v Avsku. Povedal je, da je vedri štiri dni v nekem seniku in da je eno noć prenal v snegu. Da ho nesreća še večia, je pri iskanju zavetišća padel in se hudo poobil. Spravil se je k sordnikom in Koprivšće, jer se mu je stanic nekoliko popravilo a takoj nato znatno poslabšalo, tako da so ga morali spraviti v gorisko bolnišnico, kjer je umrl. Njegova smrt je vse sosedse zelo pretresla priča zaradi nesrećne smrti in posebno zaradi tega, ker se je imal malo pred svojo nesrećo poročiti.

Zopet teška nesreća z granato

Gorica, marca 1940. — Ob koncu meseca februaria se je v goriski okolici pripetila velika nesreća z granato, ostalo iz-za časa svetovne vojne. Zaradi visoke cene starega železa in pomankanja drugega zališćka, je še danes polno ljudi, ki se morajo na en ali drugi naćin pećati s tem načinom prehranjenja. V panovšćkem gozdu na vzhodni strani Rafuta so našli 38-letni Karl Piani, 18-letni Franc Umek, 46-letni Jakob Bonan in 36-letni Stefan Pavšić, vsi iz mesta, veliko granato in so io svedea hoteli odpreti Eksploziva, ki je nastala, je bila tako silna, da so jo silašci po vsem mestu. Okolišni delavci in kinete so takoi hiteli na kraj; odkod so silašci pok. Tu se im je nudil na roba od nekake jame, ki je izkopala granata, strašna priro: štiri trupla so ležala okvalivljena, eno izmed njih je bilo strašno zmehčano. Takoi je bila na mestu nesreće rešilna postaja »Zeleni križ«. Dva sta ostala še pri življenju in to Piani kateremu je odneslo levo nogo in ima popri tega še druge teške rane ter Umek, kateremu je prav tako odneslo levo nogo. Za oba so zdravniki v skrbeli, če ih bo sploh mogoće ozdraviti. Ostala dva je ubilo: Bonana ter Pavšića in so njuni trupli odpelali na pokopališće.

Smrtna nesreća

Gorica, marta 1940. — Na cesti Gorica—Kanal se je prve dni marca zgodila teška prometna nesreća, ki je zahtevala življenje 15-letnega dečka Cirila Zabarja. V namri, da bi se malo ponedelj, je Zabar skoćil na zadnji del prikloice nekega kamiona, ki je prišel iz Vidma. Ko je hotel skloćiti s prikloice, je pri tem zbulil rastoćeje in padel pod koleasa, ki so ga na mestu zmastila. Sofer, ki je takoi opazil nesreću, je vozilo tai ustavil, toda nesrećnemu dečku ni bilo več pomoći.

NASTRADAO OD VLASTITE PISTOLJE

Motuvun — 28-godišnji Martin Pastorćić (sada se zove Pastorella) iz motovunskih Novaka idući na rad u polje ponio je sa sobom pistolju, idući poljem noga mu je zapela i u je pao, a nabijaća pistolja mu je tom prilikom opalila, teško ga ranivši u desno rame. Karabirnieri ne vjerujući da se događaj tako zbio kako ga Pastorćić prikazuje poveli su istravu

Soča - vir belega premoga

Gregorčičeva brhka hči planin je danes popolnoma drugačna...

Ko gledamo z okoliških hribov na Sočo in njeno srebrno strugo, ki se vije proti jugu kjer prstava njen tek počasniji in se poslavlja otižna od svojih rodnih gora, se nehote spominimo na našega goriskoga slavca — Simona Gregorčiča — in njegovu peser. Njegova brhka hči planin je danes popolnoma drugačna. Se vedno je hči planin, toda ni več prosta kot je bila nekdat. Na več krajih so jo meli v spono, da bi novi gospodarji izkoristili moč njenih bistril valov. Ti so hitrih korakov odhajali po oblohi strugi brez koristi proti morlu in ljudje si domislili, da bi bilo vredno izkoristiti jih, da bi bilo treba vso to ogromno silo »Soče vode« izrabiti za človekovo delo. Danes stoji ob strugi in v skalnatem obrhu velike električne naprave, med njimi največja podzemna centrala v Evropi. Ob strmih bregovih se dvigajo visoki stebri daljnovodov, ki nosijo moč soških valov v obliki elektrike v velika mesta, v velike industrije, do malih obrtniških motorjev in dajajo svetlobo raztresenim vasem daleč od njenega teka po Furlaniji, po Krasi in Istri. Na mestu, kjer je naš pesnik občudoval njen hitri tek, je danes jezero. Tehnika in novi ljudje so popolnoma spremenili obraz kraja. Pesnikov grob na Libušnem ne slisi več žuborena valov svoje ljubljence... Sedaj ječijo ti valovi s strašnim šumenjem le še v turbinah električnih central.

ZE ZA ČASA AVSTRISJE SO STROKOVNJARI

»Misljali, kako bi vodo Soče izkoristili, vendar pa je takrat prevladovalo mnenje, da so pogoji za to neugodni. Takrat pa seveda tehnika se ni toliko in tako napredovala kakor danes. Ko so prišli naši kraji pod Italijo, so novi gospodarji kal kmalu videli da niso pogoji za gradnjo velikih central tako neugodni, kakor so to mislili Avstrijci. Italija je še razen tega vedno ludo občutila pomanjkanje premoga in ga je skušala nadomestiti kolikor se je dalo z belim prenogom — elektriko.

Leta 1920. je bila na pobudo Jadranske električne družbe v Benetkah, kateri načeljuje znani grof Volpi, ustanovljena Električna družba za Julijsko Benečijo (Società elettrica della Venezia Giulia), ki je kmalu napravila obsežen načrt za izkoriščanje soškega vodovja. Najprej so bile povezane vse male hidrocentrale na Furlanske in napravljeni električni vod napetosti 50.000 V med Vidmom, Tržičem in Trstom. Na Opčinah je bila zgrajena velika transportna kabina. Daljnovod so še potegnili do Pute in za Istro je bila ustanovljena posebna električna družba, ki naj bi skrbel za potrebe puljske in kvarnerške pokrajine. Pozneje je bil iz Furlanije (Saccile) izpeljan 115 km dolg vod visoke napetosti 130.000 V do Opatca, kjer so postavili transformacijsko postajo za 130.000 V. Zaradi povečanja števila industrije v Julijski Krajini, je bilo treba misliti še na večje količine elektrike. Ko se je pojavila potreba elektrifikacije vsega železniškega omrežja v Julijski Krajini, je prišel obsežen načrt električni naprav ob Soči v čisto realno področje ureditve.

Ob Soči so prvotno nameravali ZGRADITI SESTO ELEKTRARN

od katerih, pa bodo dve gotovo odpadli. Najvišje ob toku Soče leži še ne dograjena kobariška elektrarna, ki bo dajala 88.000.000 kwh; tolniška hidrocentrala bo dajala 38.000.000 kwh. Največja centrala pa leži pri Doblarjih in je vsa zgrajena v živi skali s 135.000.000 kwh. Pri Plavah bo kmalu dokončana elektrarna, ki bo dajala 80.000.000 kwh. Malo nižje od Plav so nameravali prevrtiti Sabotin z velikim tunelom in speljati vodo iz Soče v umetno jezero, ki naj bi nastalo na močvirju v Prevalu Zdi se, da so ta del načrta že opustili, ker so bile tehnične ovire precej velike in bi zaradi vodnega bazena nastalo v Prevalu veliko jezero s kapaciteto od 125.000.000 m³ ki bi pogoltnilo tudi mnogo dobre zemlje okoliškimi kmetom. O tem delu načrta se ne govori več. Iz tega jezera bi voda odšla po podzemskem rovu do elektrarne v Ružiču in naprej do zadnje elektrarne na Soči ob Gradški. Po načrtu bi vse elektrarne dajale pol milijarde kwh letno.

S hitrim tempom so se 1. 1937. lotili ogromnega dela. Najprej so pričeli z deli za največjo elektrarno ob Soči s podzemno hidrocentralo pri Doblarjih, ki je bila dogotovljena že lanskega leta. O tem velikem delu smo že pisali v našem listu. 50 m visoki jez pri Doblarjih je zajel vodo in tako je nastalo veliko jezero ob Sv. Luciji. Kjer si je prej Soča izsilila v teku ti susletiti pot skozi živo steno, vseh teh kljub sedaj ni več in jih pokriva voda novega jezera ki se razteza proti Modreiam in v strugo Idriče. V izredno hitrem tempu so pričeli tako nato, ko še ni bila dograjena prva hidrocentrala z deli za drugo elektrarno nižje pri Plavah. 4000 delavcev je delato v treh izmenah noč in dan. Delo je bilo preračunano na 2 leti in pol, je pa bil rok zaradi pospeševanja skrajšan za celo leto. Jez za to elektrarno je zgrajen pri Ajbi, kjer je manjše jezero z 1 milijonom kub metrov vode. Od tu vodi

7 KM DOLG TUNEL

ki je po obsegu večji kakor železniški za enojino železnico do dveh ogromnih turbin pri Plavah. Predor ima premer 6 m in pol, v eni sekundi gre skozi njega 80 kub metrov vode. Jez je širok kakih 50 m in ga držijo 4 mogočni obstranski stebri, visoki 40 m. Zaporitca na jezu se premikajo iz djalave s pomočjo posebne priprave na oljni pritisk. V tem delu je struga skoro suha, le sen na tje je še nekaj vode. Tehnična dela so zaradi trdega apnenca in dolonita zelo težka. Vse te rove in prostore za ostale naprave ter za gradnjo jezera je bilo treba izvržati v živo skalo. Porabili so za minerska dela nič manj kakor preko 80 ton najslabšejšega streliva, izkopali pa so s tem preko 290.000 kub metrov skale in zemlje.

Novo elektrarno pri Doblarjih je že pri klopčanju na staro električno omrežje. V tem letu bodo dovršene turbine dajale 250.000.000 kwh letno. Italiji se mudi, da bi čimprej in čimveč silo izvlekla iz soške vode, ker je zaradi pomanjkanja premoga v državi sami, kakor tudi zaradi današnjega stanja v Evropi prisiljena na čimvečje izkoriščanje belega premoga. Teh 250 milijonov kwh, ki jih bosta dajali obe centrali je tudi velikega pomena za italijansko avtarkijo. S to produkcijo električne sile bo Italija lahko nadomestila 200.000 ton premoga. To pomeni, da ji ne bo treba uvoziti iz Nemčije ali od kje drugje 20.000 vagonov premoga, kajti vsa ta električna sila bi odgovarjala, ako bi jo preračunali v termični efekt, zgoraj omenjeni količini premoga. Da je to za Italijo danes še posebno važno ni treba omenjati, ker smo ravno v zadnjih dneh čitali, kako težave obstojajo za Italijo pri dobavi premoga iz Nemčije. Zaradi tega pomena soških elektrarn raste z dneva v dan.

Poseben pomen imajo te

ELEKTRARNE Z VOJAŠKEGA STALIŠČA

Vse bodo napravljene pod zemljo prav za prav v živi skali in vsako bombardiranje tako s topništvo kakor z aeroplani bo brezuspešno. Edino bi mogli pri tem tretji zunanji objekti, ki se omejujejo le na posamezne jezove in druge manjše nebitneve zaprave, pa še to bi bilo posebno težko, ker so jezovi že sami po sebi v skritih globelin in po obsegu majhni (50 m dolžine). Od vse elektrarne je videti samo to, kako gredo iz zemlje debele bakrene žice, ki so potem speljane na visoke žebelcobežne stolpe. Da bi bili ti stolpi letalom nevidni, jih bodo maskirali.

KOLONIZACIJA SLOVENCEV V MAHOVLJANIH

Iz društva »Istra« v Banjaluki smo prejeli naslednje podatke.

Pred 55 leti se je naselilo v vasi Mahovljanah blizu Banjaluke okoli 50 italijanskih družin iz Južnega Tirola takrat še pod Avstrijo. Odrabli so si ta kraj poleg nemške kolonije radi tega, ker je tu radi brdovitega zemljišča za vinogradništvo in sadjarstvo, kateremu so bili Tirolci najbolj vajeni, ugodnejši teren, nego v sosedni ravnini. Ostali so vedno avstrijski državljani (Tirolci) in niso sprejeli bosanske pripadnosti, kakor so morali to pozneje došli Tirolci, ki so se naselili v bližini Prnjavora. Zato niso imeli od prevrata sem nobenega državljanstva. Naša vlada jim je večkrat pozvala, naj zaprosijo jugoslovansko državljanstvo, ali temu pozivu se je odzvalo le nekoliko družin. Nato je stavila naša vlada ultimatum, da se odločijo ali za jugoslovansko državljanstvo, ali da v toku 1 leta zapuste zemljo. Večina se je odločila, da sprejme italijansko državljanstvo, ker jim je italijanska vlada obljubila zemljo v Italiji. Do sedaj je odšlo v Italijo 30 družin. Pišejo, da so bili tam dobro sprejeti in da so dobili nanovo urejene kmetije v dovoljni površini nižje Rima. Poleg poslopil dobili so tudi vsi premično (polhšivo, odeje, živine, orodje itd.), ter tudi denar po številu članov družine (gospodar 1000 lir, žena 500 lir, drugi družinski člani po 100 lir.) Razen denarja, ostane vse drugo državo.

Ta delno ugodna poročila so izvabila v Italijo še one, ki so mislili tu ostati. Zato prodajajo, ka kdo ima. Kupi se lahko po cen. Kraj je lep in precej rodovit. Posebno je ugoden za vinogradništvo in sadjarstvo, bolj v ravnini pa za poljedelstvo. Prej so preskrbovali tirolski kolonisti Banjaluko z gradnjem in deloma z vinom. Trte so krasno rodile in v Mahovljanah je bilo prav lepo in veselo, posebno ob nedejljah. Prišla je na pred par leti tudi v Mahovljanah trna us, ki se je jako hitro razširila po vseh vinogradih. Svarilom predsednika tankajšnega društva »Istra«, ki je prvi opozoril Tirolce na nevarnost, ki jim preti, niso verjeli. Iz Italije niso dobili pouka, kako se jim je proti trtni usi ponasati, od jugoslovanske strani pa tudi prav malo. Trte so pomrle in glavni vir dohodka je usahlil. Šele zadnja leta se je pričelo spreminjati spet nekaj na bolje. Ali sedaj so se skoraj vsi odločili za odhod.

Od Ajbe, kjer že stoji jez, pa do izhoda vode iz centrale v Doblarjih se bo v kratkem razprostralo drugo jezero na Soči. Dolgo bo 5 km, a vsebovalo bo 3 milijone kub metrov vode.

Jezero pri Sv. Luciji, ki je popolnoma spremenilo okolico ima 9 milijonov kub. met. vode in voda v strugi se je vidnila skoro do Idriče. Centrala pri Doblarjih, kjer je nastala nova naselbina, ki se sedaj skopno z Doblarji imenuje Isontina, ima tri turbine, od katerih sta dve v obratu.

Kakor smo že omenili, najvišje ležeča hidrocentrala bo pri Koharidu. Tu bodo zgradili Sočo in pravilno največje umetno jezero v Italiji, ki bo imelo 50 milijonov kub. met. vode, ki bo služilo za pogon elektrarne ob njemu ter tudi za rezervo za ostale centrale, ako bi jim primanjkovalo vode.

TODA SOČA SE NI DOVOLJ UKLENJENA.

Človek hoče da mu da še poslednje sile. Ta že itak tako obsejni načrt, bo še razširjen. Za enkrat pa ne vemo še prav ničesar o nadaljnjem delu le čitali smo o tem prav majhno omenbo v italijanskih listih.

Prvo elektrarno pri Doblarjih so pričeli delati 1937 in je bila že 1939 v obratu. Centralo pri Plavah so pričeli delati 1938 in bo v obratu že v teku tega leta Kobariška centrala, za katero so že pričeli prva dela, bo zgrajena za dve leti. Ko bodo te elektrarne končane, bodo dajale Julijski Krajini in Furlaniji toliko energije, da ne bosta več navezani na avost premoga.

Koliko časa in koliko žrtev je bilo treba za to moderno delo tehniče! Delo je zahtevalo tudi človeške žrtve. Pri gradnji centrali pri Doblarjih je na tem poltu časti palo 18 delavcev. Intenzivnost, hitrost, in velik obseg dela jih je zahteval. Toda te žrtve ne bodo pozabljene. Kmalu jim bodo postavili dostojen spomenik, spomenik ob izezu, ki bo nepotnika spominjal nanje.

Z vsem tem kar smo opisali, je ponovno pripostavljen trditve, da naša zemlja ni ravno tako revna, kot smo jo smatrali. Res je, da ni pri nas videti bozatih žitnih polj, da so mesto njih marsikje polja kraskega kamnina, brez vode in skoro brez rastlinstva, vendar je pridnemu in podjetnemu iskalcu naša zemlja pokazala, kaj premore. Danes Italija črpa iz Julijske Krajine ne samo velike količine belega premoga temveč ima tu tudi največji premogovnik črnega premoga da ne naštevamo zopet vrsto drugih bogastev. — St.

SRETAN USKRS

želi svima svojim suradnicima, pretplatnicima i čitateljima kao i svim prijateljima lista

UREDNIŠTVO I UPRAVA »ISTRE«

Kako je sadanji broj lista zapravo dvobroj (12-13) to će idući broj lista (14) izaći u četvrtak 4. aprila.

ih bo dala kmetom katolikom, po nabavni cenil z namenom, da se obranilo v Mahovljanah katoliška cerkev, župnika in šola, v kateri poučujejo šolske sestre. V se do sedaj so pončevala še v italijanskem jeziku!

Društvo »Istra« v Banjaluki se je obrnilo na ministra za poljedelstvo g. dra Čubriloviča s prošnjo, da bi država dalonim našim emigrantom, ki nimajo za nakup zemlje dovolj sredstev, posojilo. Do sedaj se pa ne znamo, koliko bodo naši prošnji ugodili. Najprej so nameravali naselili sem bosanske kmete iz »Vrhovne (pristaše zemljoradničke stranke) in so kakor čujemo, došli za nakup 2 milijona dinarjev. Večino zemlje na se je sedaj pokupili Slovenci in »Napretkova zadruga« bo najbrže propala kombinacija za »Vrhovne« (ovčarji). Tudi kmetje iz okolice bi radi dobili zastojno zemljo italijanskih kolonistov. Toda prijavilo se je zelo mnogo kupecv iz Slovenije — večina jugoslovanskih emigrantov iz Istre — in upanje je, da bodo ti prej pokupili italijansko zemljo, nego pride počasna vlada z kreditom. Po konvenciji med Italijo in Jugoslavijo smejo namreč dosedajni lastniki razpolagati z svojo imovino do marca 1942. I, in kar ostane, bo odkupila država po najnižji ceni. Naše mnenje je, da bi vzel naši emigranti-interesenti zapuščeno posestava vsaj v najem in v tem slučaju bodo oni prvi, ki jih bo morala vlada pri oddaji zemljo upoštevati. Lahko pa tudi odkupilo zemljo, proti plačilu na obroke. Večina italijanskih kolonistov je odšla v Italijo ob polovici marca. Zato se morajo interesenti požuriti, če hočejo se kaj dobiti.

Odhod Italijanov iz Mahovljanov

Dne 14. t. m. je odšlo iz Mahovljanov 74 italijanskih družin s 363 člani, ki so prišli dne 15. t. m. ob 2 popoldne na tržaško postajo. Na meli pri Postoji so jih sprejeli funkcionarji stalne komisije za povrnitev Italijanov iz zamejstva in komisarjata za emigracijo in kolonizacijo. Na postaji v Trstu so jih sprejeli predstavniki najvišjih oblasti tako civilnih, vojaških in fašističnih. Spravili so jih na kosilo v restavracijo Dreher, nakar so si razgledali mesto. Naslednjega dne so odpotovali v novo bivališče v Pomezio.

Dan:

L I P I

Pri vaški cerkvi dolgo let v vetru pošumevas, kot tajne pesmi blag šepet, v srce mi prepevas.

Neviht rohnečih! sto in sto čez vas je tež vtrhalo, posulo jo, a ti, drevo, nesmrtno si ostalo.

Si si p. malo zopet cvet na novo zašumel, zorane njive zrljo spet in deda hišo belo.

In ko je prišla zvezana noč, pod tabo spet zarjal v kolu narod je počel, te kresa svit obdajal.

A zdaj je spet zlovesč oblak nad domom se razgrnil, da ga odel je nemi mrak, mu tužne čase vrnil.

Na novo ljube pesmi sprev pod iabo je usahlil, le tuga čujej nem odmev — in kresa jej je ugasnil...

Le ti, drevo košatih vej, v prostosti še samevas in lepše 'akor nikdar prej nje zarjo mi opevas.

Ti morda več, da kot nekoč spet rod bo moj prepeval, da kova sprev donel bo v noč, in kres te spet čheval.

Zato v bližini tvoj šepet s tolažbo me napaja, ker v srcu zbujaj nad spet, da prosta zarja vstaja...

Moj prvi susret s barbom M. Laginjom

Bilo je jednog ranog proljetnog jutra. Dan prije doputovao sam u Pulu da posjetim dra Laginju i da mu isporučim nekoje želje naših vidljivih narodnih ljudi u Sovinjaku i okolici. Još prije svitanja uputio sam se pustom puljskom obalom, da dočekam dan i budjenje grada, što je još uvijek tonuo u punom jutarnjem snu. Po ulicama gotovo ni žive duše. Gdjeđje samo po koji pometać strugajući ljenjo po pustim pločnicima svojom dugačkom oštrom meglom, po koji stražar ili izgubljeni pas...

U arsenalu već se polako stale razabirati mrke silhete »Belone«, »Marcha«, »Wienae... Inače je i tu još svuda vladala tišina i mrtvilo...

Bio sam toga jutra jamačno budan od prvih koji su svojim koracima budili gluhe i zatravljene ulice mrtvoga grada.

Čim su se otvorila vrata na kavanu »Miramare« (ako se je već tako zvala), prva je crna kava iznesena njemu — našem ranoranocu Barba Matu.

Ostah neko vrijeme neodlučan da li bih mu već onako rano pristupio. Vidio sam kako je mirno i bezbrižno stupio k stolu pred kavanom. Kako je konobar položio do njega snop novina, što ih je mirno i gotovo nehajno stao prevrtati, dok se nije naposljetku udubio u čitanje.

Da mu se približim? Hoću li mu smetati?... Teško je bilo odlučiti se. Ja još mlad, nelikusan i neodvažan za ovakove susrete bio sam u sto muka kako da to izvedem. Stupiti iznenada pred njega, o kojem sam toliko čuo i čitao i kojega smo svi smatrali gotovo nekim božanstvom. Pa još k tome ona njegova tajanstvena smirenost, dostojanstveno držanje tijela i na oko nehajni i smrtni pogledi ispod onih njegovih velikih očara...

To je bio razlog, da se moja šetnja po gluhoj puljskoj obali i nehotice produžila. Naposljetku se ipak odvazih i stupih pred njega u nekom strahopojtanju, što jamačno nije izbjeglo njegovom promicavom oku.

— Veleučeni, kst mi je... Ja sam Kraljić, učitelj u Sovinjaku.
— Drago mi je, da li vidim i tog našeg malog kralja — našali se davši mi znak da sjednem. — Vi ste dakle iz onog našeg malog Osnjaka — nadoda i ne čekajući da nastavim.

— Jest, šalju me u poslu izbora.
— A kako naš stari Zigante?
— Zabrinut je. Veli, da su oni iz Po- reča poslali u Buzesčinu dosta novaca i da bi nam to moglo znatnije umanjiti uspjeha.

— Sve je, mladi moj prijatelju, moguće, ali o jednom nemojte nikada dvojiti. Kokoši doduše zoblju sve što im pod kijun dođe, ali naposljetku njihovo je je ostaje — uvijek bijelo... Može doduše da bude katkada i ponešto uprljano, već prema kokošinju, koji su kod nas, kako vam je to poznato, gdjeđje još dosta nečisti i neuređni, ali jaje se daje naposljetku oprati... Tamo na Mirni imate dosta bistre vode... Jedno je samo važno, a to jest, da uvijek nastojite kako vam ne bi lišice posvema opustošile kokošince...

Razumio sam dobro smisao njegovih riječi pa nadodah:

— Treba im podmetnuti stupicu na zgodno mjesto.
— Jest. Stupicu, a kad lija dolija, onda je blago pogledati i pustiti na slobodu. Ona će to već upamtiti i u drugoj zgodi biti mnogo opreznija. U stupici bi se inače posvema lako polomila noge, a osveta osakaćenih uvijek je najgora...
— Ali ako ne dolija — osmjetnuh se.
— Ni brige vas. Ostavite je da i nadalje ulazi u vaša sela, jer ćete se tako najbolje s njom upoznati. A kad se dobro upoznate, onda vam neće ni posao biti osobito težak... Pse držite međutim zavezane, jer nije nikada dobro da se nekoga ganja lavezom...

Ovakio je otrplike tekao naš razgovor onog ranog proljetnog jutra, kad sam sjedio uz starog borca onako mirna i nikada ničim smućena, ili iznenadjena. Nego moj je zadatak bio nešto odredjeniji. Imao sam domijeti u Sovinjaku njegove jasne poruke i upute. Tako je bilo zaključeno na našem sastanku na Stenicama u prvom jeku izborne borbe. I ako mi je bilo sa ono nekoliko njegovih riječi izrečeno gotovo sve, ja sam ipak i dalje nišanio na nešto, što bi bilo milije onima koji me ovamo poslaše.

— Vele da će biti terora — počeh nanovo — i da će nastojati na seljake uplivisati raznim šikanacijama i zastrašivanjem, a možda i čim gorim.
— Sve se može... Ali to neka vas ne smućuje... Neke otkriju svoje karte... Mladji će izdanci možda i podletci i nemodno sagnuti vrške k zemlji. Ali vjerujte mi da će ih oni jednom i opet pridignuti i uspraviti. Glavno je međutim da ostanu oni naši stari panjevi, a kakovih imade, Bogu hvala, i u vašem kraju dosta... Terora se ne bojte! Teror je uvijek posljednja karta što je neprijatelj baca u igru. A onda mu u rukama ne ostaje više ništa...

A zatim još nadoda:
— Pozdravite mi sve tamo i kažite starom »Furlanetu« (Zigantu) ovo:

Barba Mate je miran. Već je davno otkako kreše o jedan te isti kamen a da mu još nije uspelo izbiti iz njega takovu iskru koja bi mogla da odjednom svuda osvijetli i zapali. Ali mi nećemo sustati. Kresat ćemo i dalje svi složno.

A onda ustane, stisne mi desnicu i udalji se svojim odmjerenim i uspravnim hodom gubeći se u već ozbiljegov ulicu iz koje je jasno odjekivao njegov sigurni korak...

Zagledavši se za njim u meni je nešto zadrlatilo a iz ustiju izvilo mi se uzdah:

Velik je naš Barba Mate!...

Jos. A. Kraljić

ODLOMEK IZ RAZGOVORA

... In čete u šoli učijo, otrok, da Bog je, te njihove meje postavil, ne veruj, ne veruj jim in pomni, kaj ti je oč, preden je v smrt šel, pravil:

Meje, res jih je postavil Bog, pred trinašt sto leti jih je postavil in ni jih premaknil ne en trinog, čeprav nas s škorpioni in biči je gnjav. O meje, žive meje srca so naša, ki v vsej tej naši ubogi zemlji bijejo in ko brušeni biseri slijejo v žarkih ljubezni, a nihče ne vpraša, kaj trpijo, ko trdi čas iz njih spleta venec, ki vredna ga naša zemlja je sveta!

Ta srca — drugo za drugim ugašajo, a v zemlji tej naši spet zagore in božjo resnico do zadnjega dne bodo žarela in v zubljih ognjenih pisala slehernu noč preko nje: Tu so naše mejč, tu so naše mejč!...

Tako ti je oč, preden je v smrt šel, otrok, z zadnjo besedo o mejah pravil. — To pomni in vedi, kod in kako je Bog meje slovenske postavil!

ZAVETNA SLIKA VA CRIKVICI SV. NIKOLE

Prid nju padaju ničice na stotine žujavih kolen; čuda se ruk svaki dan svečano i pobožno sklope, a voščane prsti jene stare mornarske udovice dvaput na leto ju z blagoslovljenu vodu pokrope.

Na dan mornarskog patrona zapali stinji va kandilu, Črjeni plamik rasviliti bar »Ljubav braće« z Punta, koga pakleni cikloni hitaju iz vala na val, i komu su jarbuli pali i pod moren puca punta.

Prid nju padaju ničice žene, matere i sestre, i mole skrušeno svetog Mikulu po dvi celu ure, da gre za brodom po moru i čuva drage mojnare od svih nepogod i pokor; od dažja, strele i bure.

VRBANSKI OSAL

To je neznan junak — mučenik otkad se zleže sve do smrti. Kadigod je ko zlo to se na njegovoj koži strese; koliko vrtinjak na dan čapa to ne bi ni vrug zbrojil, svako i najveće brime mora brižan da na sebi ponese.

Sve on mora da snosi. Debeli kolac i brukve... postolih, i čaval s kin ga dičina pod trbuhom z gušton badaju. Još i kozu vežu, da se za njih puten cinba i nateže, pak se smiju i gledaju dlu mu suze kapju i padaju.

Sve drva za zimu, grozje i celu mihovu pripeja doma, a retko pokaže svoje pravo lice i zvrne se na putu. Tada obično zašpeheče z nogu; zariče ča ga grlo nosi, da ga očuje priko briga va svakom škaru i kutu.

Z malin je siromah kuntenat. Po letu mu je slašćica trava, a po zimi mora gladat i hrskat suho šibje i rožje. Teško njemu ako nigdi priko gromače opruži glavu, aš onda dobro zapameti sve svece i svetice božje.

IVO ŽIC-KLAČIĆ

PAZINSKA JAMA (FOJBA)

Nisi nikada sit, ako ni pazinska jama vode. (Pazinska poslovica)

Dan i noć voda šumi i va črno žrelo teče. Tako zgini pod zemljo i nijedan ne zna kamo gre. Nađ jamon visljo vrtiči, botegje i oštarije Tu se ceste križajo po keh paseva svet ča iz Vlašije A tamo na škalu stoji Kaštel — se para — sada na ču se va jamo zavali! Kade so krontile stiskali našega kmeta a on je mora mučati, trpet i služiti. Dan i noć voda šumi samo kadkada zabuči huje. Voda se već raste... glej jezero, kade se val za valon zdiguje. Ma i to počere Fojba nikad sifa. Onput se opre i... Bože na nebesih! Kakoj z oblaki zagrmijo glasi od jezera besli.

VRILINOV

KAKO JE OSNOVANA PRVA HRVATSKA ŠKOLA U PULI

JEDNA USPOMENA NA LAGINJU

Kao svaki dan uputio sam se u jedan sat poštije podu u lavanu Narodnog doma. Putem vid iz daljca vidio sam kako »stari« nekakom hitro koraka. Morao sam ubrzati korake da ga dostignem. Stigavši ga upitah ga kuda se danas tako rano uputio, jer on nikada prije dva sata nije dolazio u lavanu.

On me pogleda i zadovoljno me pozove da ga slijediti.
— To mora da je nešto važna, primjetih.

— I jest! odgovori, dodaj da vidiš kako se radi i kako se mora raditi.
Tako u razgovoru došli smo do prvih kuta predgrađa Šijane krenuli smo u prvu lijevu uličicu i pred jednom kućom zvali knu: »Dohar dan ljudi bičijl je iz gazda Frane kod kuće?«

U to se parali mlađi debeljušasta šjora Marija obradurava mlađim dolaskom.
— Bog jim dan zdravlje! šjor doture, vama »šjore« Krič — koja vas svitla nosi sino Neka izole malo u sobu, vaje ču zvali mog Frana.

Nije trebalo zvati Frana (a to je bio Frane Raner) jer je tek što je čuo glas barba Mata bio već uz nos. Nakon pozdrava upita dr Laginju Frane Ranera za novu knu što se gradi, a budući da se gradila uz njegovu već postojeću, to smo odmah pošli da je razgledamo.

»Stari« je pomno pregledao knu i onda dao razne upute. Na kraju te »komsitje« pitao je Raner častio će trebati ova zgrada.

— Za školat brato moj i budite ponosan, što ču se prva hrvatska škola otvoriti u kni Frane Ranera.
»A Bog jim dal zdravlje lpti moju gospodice« ču se glas »šjore« Marije koja je došla za nama.

Sve je bilo utanačeno: veličina kuće, vrtina prozora, mjeseca najmnina i rok do kada ima zgrada biti dovršena. Idući u grad, primjetio sam »starom«.
To je sve lijepo, a od kuda vam djeca?

— Ne brini se; ima ih već 48 upisanih.
— A učitelj je?
— I tu već imam!

E, a sada ono najvažnije, tko će sve to plaćati?
— Ne brini se! Bog će i dobri ljudi pomoći.

Nogdje u rujnu mjesecu pregledane su prostorije pa školskom vijeću kotarsko oblasit u Pul. Dr. Laginju je plaćao cijelu jednu godinu najmu za školu, plaćao učitelju i upole podmirivao sve troškove škoptane s tom školom. Kako sam nije ništa imao jer je sve što bi zaslužio vraćao opet narodu, to je za pohriće tih troškova potpisivao mjenice i moljacao na sve strane za pomoć.

Bez banketa, bez glazbe, bez govorenja tih i skromno otvoren je prvi razred hrvatske škole s preko 48-ero djece, da ih drugo godine bude već oko stotinu. Treće se godine moralo izumriti još 2 sobe u su sjednoj kni Andrije Turka. Kad ih ovako nabrajao dalje, onda bi morao spomenuti, da je u nepunih 10 godina bilo u svim školama i podružnicama preko 10 učiteljskih stla sa preko 800 djece, koja su se odgajala u hrvatskom narodnom duhu. Pa ne samo to! Za su djeca imala takav upliti, do se i u kućama nije snijelo drugatije nego hrvatski govornik.

LAGINJINA BASNA O IKARU

More želi preletiti Ikar mladić ponositi. Da mu otac dva prehlja Namazana voskom krila; I poletu u visinu. Pod sunčanih zrāk toplinu. Sunce vosak mu raztopi Pak u more Ikar hlopi. Da je letil malo niže Svoju želju on dostiže...

Slušaj sada moj narode Kuda ove reči vode: U pismenih naših ljudi Neka želja ti se budi, Pisat nauke visoko, Kud nevidi svako oko. Pak polete nad oblake Pod sunčane žarke trake, Krilo jim se tu raztope I u bezdan jadni hlope; A ne mogu postignuti Želje, ka jim srce muti. Ja pak neću, majčin sine, Letit nebu u visine; Dizat ču se fik nad morem Jeda puku što pomorem. Nizko hoću pisat basne, Neke svaki ima hasne.

Laginjina briga za našu omladinu

Čitatelji ovih mojih redaka, kojima su dobro poznate prilike, u kojima se je u Istri odvijao naš narodni pokret prije tridesetak godina, razumjet će ovu neznatnu epizodu iz našeg narodnog života, koja mi dolazi u pamet i koju bih želio iznijeti pred čitatelje naše »Istre« osobito one mlade, a u vezi s proslavom svijetle uspomenae našeg nezaboravnog narodnog vodje, oca Istre, pok. dra. Matka Laginja.

Bilo je to negdje god. 1906. Bio sam tada nastavnik-suplent na velikoj hrvatskoj gimnaziji u Pazinu. Iza dvogodišnjeg službovanja bio sam nešto obolio. Bolest je bila takve naravi, da sam se počeo baviti misliju, da napustim nastavičniko zvanje, komu sam se bio svom dušom odao. Iako teska srca, pomislihu sam da ostavim školu i da stupim u službu naših Društava za štednju i zajedno-ve, takozvanih Pscujilnica.

U takvom raspoloženju otišao sam jednog dana iz Pazina u Pulu, da tamo potražim pok. dra. Matka Laginja, koji je tada bio na čelu takvih društava, i koga sam, prema narodnom odgoju, u prvom redu imao da upitam za savjet po tom pitanju, koji nisam smatrao samo ličnim nego i donekle narodnim pitanjem.

Došao sam k njemu bez ikakvih poteska jer se od njega kao i do svih naših narodnih prvaka u Istri moglo u ono doba ući bez zaprijetke.

On me je vrlo ljubazno primio i upravo oćinski saslušao. Isprilježio sam mu svoj slučaj i iznio sam preda nj svoje nakanu da napustim nastavičniko zvanje i da ga zamijenim nekim drugim, na pr. službom kod naših Pscujilnica, kojih je tada bilo u Istri prilično ljep broj. Na koncu svoga razlaganja zamolio sam ga, da mi dađe svoj savjet, koji ću od poslušati u svakom slučaju, ako je to od koristi za našu narodnu stvar u Istri.

Veliki naš narodni vodja pozorno me je saslušao i pustio da do kraja izgovorim što sam želio. Dok sam govorio, posmatrao me je svojim blagim očima, iz kojih je oćjevala sva plemenitost i dobrota njegove duše, a kad sam završio, potapšao me po ramenu rukom pa mi mirnim i umiljatim glasom reče otprilike ovo:

»Dragi sinko, ja te dobro razumijem. Vidim da dobro gledaš na život i na svoju budućnost. Ali mislim, da nisi baš najpametnije odlučio ovo što si mi ispričao.

Ja ne mislim, da je ta tvoja odluka opravdana niti mislim, da bi trebalo, da se ti rastaviš sa zvanjem, kojemu si toliko oćdan. Ne, ne, ti ne smiješ da zdvigaš! Tvoje će se zdravlje popraviti. Ti si još mlad. Ti ćeš moći ponovo da se

prihvaćiš knjige, pa ćeš položiti i drugu polovicu svoga profesorskoga ispita i postat ćeš valjanim učiteljem i odgojiteljem naše mladeži. A takvih mi trebamo, i te kako ih trebamo! Trebamo ih mnogo, više nego što ih dosad imamo. Oćobno imamo do trih, a od govti i četiri mi mladeži, a zato, dragi sinko, oćtani ti pri svome dosadašnjem zvanju! A za Posujilnicu ćemo se već poboriti. Naći ćemo i za tu službu potrebnih činovnika i mnogo lakše nego za učiteljsku službu.

Budi miran i podji u Božju prirodu, negdje tamo uz morskou obalu u tvoju lijepu Mošćenicku Dragu, pa se tamo odmori i prikupi novih snaga i moći češ da se ponovno vratiš čil i zdrav u školu k mladeži.

Dok je on tako govorio, posmatrao sam ga pobozno kao da slušam glas svoga duhovnog oca, koji me ljubi i bori se u nevoli i oćajanju. Svojim mirnim i blagim riječima, i nada, sve svojim krotkim pogledom, on je ulijevao u moje srce nove nade i pouzdanja u život i

moju ljepšu budućnost. I ja nisam čekao, da on posve završi svoj govor, već sam skrušeno prihvatilo njegovu ruku, stisnuo je čvrsto i zahvalio mu na savjetu i obećavši mu ujedno, da ću ga poslušati.

I poslušao sam ga, — a bio bih ga poslušao i kad ne bih bio uvjeren u mogućnost njegova ispunjenja, jer je kod nas u Istri vladala tada u našim narodnim redovima savršena discipliniranost, po kojoj smo mi mladiji naše narodne prvake ne samo poštivali i voljeli nego smo se i pokoravali njihovim savjetima i željama u svakom narodnom poslu. To smo mogli da činimo to više, što smo znali, da su se i oni ranije tako pokoravali stranaćkoj disciplini i narodnoj potrebi te su kao disciplinirani narodnjaci vršili svaku dužnost, koju je narodna stranka od njih tražila, i polazili su svuda, kuda ih je stranka slala. Zato je naša narodna borba u Istri u ono zlatno doba imala i tako divnih uspjeha!

Prof. Ivan Ivančić (Sušak).

JEDNA USPOMENA IZ BEČA

Naše istarski zastupnici Laginja, Spincić i Mandić, za vrijeme zasjedanja bećkog parlamenta oćjedali su obilno u skromnom ali solidnom hotelu Höller u Alsestrasse u Beču.

Nećak pokojnog Laginja, nedavno preminuli ing. Ivo Simčić i pisac ovih redaka, u generaciji 1908-1912., jedini smo od Pazinćana študijrali šumarstvo na Visokoj školi za kulturu tla (tako je Bodenkultur u preveo Dr. Laginja) u Beču i više smo godina zajedno i stanovali. Bili smo nerazdruživi prijatelji i bratski dijelili i dobro i zlo. Vrloćno je napomenuti, da naš izbor šumarskog študija, jednoga od najtežih i najskupljih, nije bio slučajna. Mi smo ga odabrali po savjetu tih naših dobrih očaca, jer je Istru tada najvećma oskudijevala na narodnim šumovima...

Nekoliko puta — ne baš često, — kad bi tamo prema kraju mjeseca ponestala i zadnja sredstva i presahnuli svi i najskromniji izvori, mi smo se oko podneva uputili u hotel Höller. Tamo smo uvijek najljubeznije bili pozvani da prisjednemo k zajedničkom stolu i odmah su bila narućena dva objeda više...

Jednom takvom prilikom pokojni Dr. Laginja obrati se k meni i upita me: »A šta ti Ante sada ućiše?

»Spomenao sam za pojedinaćni ispit iz bućkarstva gospodine narodni zastupnićek odgovorivši:

Nato će on, pogladivši si mirno bradiću, popravivši zlatne noćare i prijazno uperiivši pogled u mene:

»Ljepo, ljepo! Samo ti marljivo ući, bućice u Istri poćinjuju našem narodu svake godine velike štete. Ali, nešto da ti kažem. Preproše smo godine teškom mukom isposlovali pomoć za uređenje jedne bućice u Istri od 150.000 kruna. Prošle je godine ta bućica bila po stručnjacima uređena, a ovog proljeća velika voda sve je opet raznijela, da je sada stanje gore nego je prije bilo. Zato zapamitićte djeco dobro što ću vam sada reći. Ućite marljivo i položite sve ispaće da što prije budete od pomoći. Ali kad budete itij uređivati ovakvu jednu bućicu, podiće okolinu seljacićma i pićajte ih, kako su oni s amli dosada oćuvali svoje imovine i livade od bućice. Ili u sreća, pa dobro slušajte šta ću vam reći. Mnogo je bistrine duha i mnogo praktićnog iskustva u našim seljacićkom narodu, i da su ućeni stručnjaci prošle godine uradili kako sam ja sada vama savjetovao, vjerojatno je da do ovako velike nesreće ne bi došlo!

Spincić i Mandić potvrdili su ove Laginje riječi, što znaći da su dobro znali na šta je pri tome mislio, a mi smo ih dobro upamitili za cijeli svoj život.

Nesumljivo je, da je u tim blagim rijećima bilo i ponešto opravdanoga ogorćenja, ali je istina i to, da nam je taj savjet u našoj dugogodišnoj praksi često veoma dobro poslužio.

Ing. Ante Ružić

FRANCUSKA I HRVATI

Znaćajna razlaganja „Obzora“

Zagrebaćki »Obzore« objavio je ovih ćdana (u broju od 16. III.) na svojoj poćtobnoj stranici, u rubrici Stranaćko kretanje, interesantna razmatranja kao odgovor listu »Vihor«, glasilu pokreta Zbor u Splitu, koji je napao Francusku bez obzira na samu polemicku stranu, koja se za nas oćvdje nije od interesa, smatraćmo potrebnim prenijeti neke stavke iz Obzorova članka posebno zbog toga jer se u njemu dotićeju neka pitanja, koja su ne samo aktuelna nego su i od principićejne važnosti.

»Nikad nije bilo, a nema ni danas u hrvatskom narodu — veli »Obzore« — protuhrvatskih osjećaja. Nema ih zato, jer između Francuza i Hrvata nema sućpobnih interesa, a francuski duh i francuska kultura oplemenili su hrvatsku knjićevnost i proćeli snaćno mnogobrojne hrvatske intelektualce. — Nije pak puki slučaj, da su upravo najnekompromisniji borci za slobodu i nezavisnost Hrvatske bili frankofili. Kvaternik je traćžio u Napoleona III. pomoć za nezavisnost Hrvatske, kao što su nekoliko stotina godina prije njega, Zrinjski i Frankopani bili u vezi sa Ljudevitom XIV., hćljući osloboditi Hrvatsku habsburćske dominacije.

»SRITE „ISTRU“!

Drugo je pitanje, oćvino prije svega o geografskim uvjetima, kakav oblik takva pomoć može u konkretnom slučaju poprimiti. No to oćme oćvdje nije rijeć, već samo o kulturnim afinitetima, kao i o tom da je apsurdno tvrditi da Hrvati mogu biti ućgreni od Francuza.

Ovu je činjenicu jasno ućcio i otac hrvatskog nacionalizma, Ante Starćević, izraziti boćbeni frankofil, koji je u Francuskoj vidio prirodnog prijatelja, paće saveznika Hrvatske u borbi protiv Habsburgovaca i njihove germanizatorske politike. Uostalom svaki hrvatski ćovjek, koji ima i malo polit. instinkta, mora izćizbećljivo ućiti, da nam je Francuska prijatelj, da ona nemoće ućgroziti naše interese, paće da je u interesu Francuske, da hrvatski narod bude jak i slobodan. Ova je činjenica tako jasna i nepobitna, da su svi hrv. politićari koji su vodili borbu za slobodu Hrvatske, bili frankofili i traćžili u Francuskoj pomoć. Zato imamo gotovo jedinstvenu pojavu, da su ne samo Kvaternik i Starćević, dakle dva najizrazitija predstavnika hrvatskog nacionalizma, već i Strossmayer, Stjepan Radić, Supilo i Trumbić, koji su želili okupiti sve jućne Slavene u jednu državnu zajednicu, bili frankofili i traćžili u Francuskoj moralnu i materijalnu pomoć za ostvarenje naših narodnih ciljeva.

K 50-LETNICI DR. JOŽE LOVRENCIĆA

Kar moćz nebasa nam poslati, da većni nas oćmo grobov, vse maći kmećka je zibala, iz kmećkih so izšli domov. (Gregorićev S.)

Tiho in skromno je praznovao petdesetletnico svojega življenja naš rojak, pesnik in pisatelj prof. dr. Joža Lovrenčić. V naši javnosti je šla ta obletnica mimo skoro neopaćeno, čeprav bi moć, kot je on, zaslućžilo malo več pozornosti in priznanja za svoje veliko in neumorno delo, ki je vsega z vroćo ljubećznostjo posvetil svojemju narodu, posebno odrganemu delu izza meje. Njegovi ljubljenci — dijaki — so privedli za ta jubilej svojemju voditelju skromno, pa zato tem bolj prisrćno poslavno. Češtitice so bile izrećene z ono ganljivo preprostostjo in iskrenostjo, ki so jo znaćila le mlada, nepokvarjena srca, prihajšale iz duš, ki so na široko odprte, pripravljene, da dr. Joža seje vanje dragoceno seme prave vzgoje in žarke ljubećzni do naroda, da v njih ućvrsti neomagan pogum in silo za bodoće delo, ki ga bodo preć ali slej prevzeli na svoja ramena ti mladi ljudje — ta novi rez v svobodni domovini rojeni in vzgojeni rod. On skrbi, da v teh mladih ljudeh ne bo zamrl spomin in hrenepenje po domu četov, on je med njimi sejalce bodoć-

nosti, v katero veruje z vso silo svoje velike duše...

Prof. dr. Joža Lovrenčić se je rodil 2. marca 1890 v Kruću na Kobarićkem kot najstarejši sin siromašnega kmeta. Ze v ljudski šoli je s svojo bistrastjo vzbudil pozornost učitelja, ki je konćno pregovoril starše, da so ga poslali v gimnazijo v Gorico. Tam je prvi in drugi letnik do sedmega razreda je preživel v Malem semenišču, zadnje leto, v osmem razredu, pa se je sam preživil. Po maturi se je odloćil za filozofijo ter je na graški univerzi študijral slavistiko in latinistiko. L. 1914 je dokonćal študije, leto kasneje pa je bil promoviran za doktorja. Po opravljenem študiju je bil nastavljen na goriski gimnaziji, kasneje je odšel na gimnazijo v Trst. Tedaj se je razvijala prevratna akcija za zdrućitev vseh Jugoslovancev in dr. Joža Lovrenčić je bil med vnetimi borci tistih dni. Kot tak je sodeloval v zataćnem narodnem predstavitvju v Beogradu kot goriski odposlanec. Iz Beograda so ga 1919. poslali na mirovna pogajanja v Pariz. Kot je znano je bila na žalost kljub vsemu prizadevanju Goriska izgubljena. Dr. Lovrenčić ni preostalo drugega, kot da ostane v novo stvorjeni svobodni državi in se tu posveti delu. Nastavljen je bil najprvo na II. dr. real. gimnaziji v Ljubljani, kjer je slućboval 12 let, nato na III. dr. real. gimnaziji, dokler ni bil v jeseni lanskega leta premešćen na dr. ućiteljićeje, kjer poućuje še danes. Slavljence ućiva slovesne enega najboljših profesorjev v Ljubljani.

Kot mnogim našim pesnikom in pisateljem je tudi dr. Lovrenčić vzbudila zanimanje za knjićevnost njegova stara mati, ki mu je s pripovodovanjem pravilne in bolj razgibane fantazije. Ze v ljudski šoli je pridno prebiral leposlovne spise. Kot solarček se je poćkusil iz zlaganjen pesmiće, krajših povesti in smešnic, kar je vzbudilo ućiteljevo usodo. V Alojzjeviću se s pesnikovanjem nadaljeval. Ob narodnih in Gregorićevih pesmićeh se je navduševal za narodno stvar, hudi boji obmejnih Slovencev za politićno enakopravnost in uveljavljanje pa so njegovemu domoljubnemu ognju olja le še prilivali. Oglaševal se je že v

»Vrtcu«, kjer je priobćil svojo prvo pesem »Kaj me žene v gaje« pod pseudonimom Rastko Staroselski, v zavodu pa je izdaljal tudi svoj leposlovni list »Pomladni cvet«. Radi nerazumevanja, na katero je naleto njegovo pesnikovanje pri vodstvu Alojzjevića, je zavod zapustil in se preselil v Malo semenišće. Iz tedanje dobe je že polno njegovih pesmi, med najbolj zanimivi pa so »Rdeće roće«, ki jih je Zofka Kvedrova objavila v Domaćem prijatelju. Lovrenčić se je že tedaj poćkusil tudi v dramatik in kot sedmošolec je spisal trojejanško »Gorsko življenje«, ki so jo z uspehom igrali najprvo v rojsnem kraju pisatelja potem pa še po drugih poćdeželskih odrh.

Iz impresionistićke ćustvenosti slovenske nove romantike je našel pot v ekspressionistićkovost, s katero je ustvaril lepe individualne podobe; njegova erotika se tedaj umirja in prehaja v meditativnost; doživlja njegovega idealistićnega duha se nagibajo k mistićtice, ki mu jo je dala narodna pesem, preko soneta v svobodni verz in individualno moderno formo, vćasih arhistićno stisnjeno, vćasih bukovsko sliroko.

Kot akademik je sodeloval pri Ljubljanskem Zvonu, kjer je priobćil cel ciklus svojih pesmi (1910), »Gorica« je priobćila njegove »Rdeće verze«. L. 1917 je zbral svoje pesmi, raztresene po najrazlićnejših slov. revijah, in jih izdal v zbirki »Deveta dežela«. Kasneje so se tem pridrućile še pesmi z begunskimi motivi, katerih začetek je v krasni pesmi »Oćenaša«. L. 1916 so nastale »Gorske pravljice«, ki so izšle l. 1921 in v katerih je zdrućil epiko, posvećene in legendarne pesmi. V njih je prekrasno izraženo hrenepenje begunca po domu.

»Trentarski študent« (1915-22) je sad njegovih romantićnih tećzij, ki so našle svoj predmet v domaćih srednjeveških sholarskih motivih. To delo je začetek Lovrenčićeve epike. Pesem spaja klasićezem z narodno pesmijo in razpleta domaćo fantovsko zgodbo o študentu, ki se je zapisal hudicu (Faust). K »sejše delo »Kronika Trente« ni več v organski zvezi s prejšnjim delom. Tedaj je pisal tudi podobe iz ljudskega življenja rojakov na Goriskem, kot »Mlin ob Nadićku«, »Podrehar« i dr.

Najvišji vzpon je dosegel Lovrenčić v letih po vojni, ko je zavzel med slovenskimi pesniki zelo vidno mesto. Kljub izredni plodovitosti v tem času pisal je prav v vse slov. revije za mejo — pa v poveljnih letih ni izdal nobene pesnićke zbirke, ki bi pokazala v celoti njegovo silo.

Pozneje je pisal mnogo tudi v prozi. L. 1927 je izšel njegov roman »Publius in Hispania«, leto pozneje povest »Pereć ogenj«, nato zgodovinska povest iz 14 stol. »Cesta in njen vozel«, 1929. povest »Božja sodba«, l. 1931 je izdal zbirko legend »Tihno življenje«, 1934 legendo »Fasćin z helo ptićo«, l. 1933 pa legendo »Mariji in pastirici Urški (za 400 letnico Sv. Gore pri Gorici). V tem ćasu je napisal tudi druga dela, tako: »Dom ob Soći«, »Anali zmurnlega naroda« mladinsko povest »Tonca iz lonca«, »Cevrovski gospod«, »Soća voda je šumela«, »Zaklad ob Nemiljiććici i dr. Zadnja leta se je posvetil predvsem mladinske-mu slovstvu ter sodeluje v Vrtcu in Nasem rod, predvsem pa v dijaćkem listu Mentor, katerega urednik je od 1930 l.

Njegova dela so priobćevali skoro vsi slov. listi, kot: »Gorica«, goriski »Novi ćas«, »Madrika«, goriski »Naš oćnilec«, tržaški »Novi rod«, Ljubljanski »Zvon«, »Dom in Svet«, »Slovenec«, »Amerikanski Slovenec«, »Vrtcu«, »Grućda«, »Zora«, »Mentor« in drugi.

Lovrenčić je tudi prevajatelj. Znani so njegovi prevodi, kakor: »Zadnji dnevi Oglegja«, »Eufemija«, »Mesto ob morju«, »Prigodbe malega Nonnija«, »Golobje in jastrebie«, »Stržek in njegovo burkasto življenje«, »Moć gozda« i dr. Kot globok in vesten opazovalec kulturnega življenja na Goriskem je napisal dela: Goriski memento (1920), Pregled goriske slovenske kulturne zgod. me, Slovenci v Italiji (1930), Slovenska beseda ob Soći in Adriji. V »Slovenec« je objavjal kulturne slike s potovanja po Goriski. Napisal je tudi biografije naših oćdanih moći z Goriskega, tako: Stanića, Gregorića, Sedeja, Trinka, Vodopivca Abrama i dr. Letos je izšel njegov »Kažipot na Sv. Goro« in »Trentarski študent« v predelani izdaji.

Jubilantu iskreno čestitam in mu želim še dolgo, dolgo vrsto let plodnega in uspehov polnega življenja! (***)

JOŽE KRAPŠ:

VELIKA NOČ V IDRIJI

So dnevi, ko se v človeku zbude spomini. Tedaj se pred njim zvrsta slika iz prošlosti. Že nekdo doživlja, a že umrlo. To se dogaja tudi ob velikih praznikih, kakršna sta Božič in Velika noč. Jasne in čiste pripravajo pred te in ti vzbude namine. Največ slik je iz mladosti. Takrat so nastale, da sam nisi vedel kdaj in so se zajedle vate liki svetloba in fotografsko ploščo. Nosil si jih s seboj, a nisi vedel zanj. Hodil si z njimi po širnem svetu in zdaj pa zdaj se je ta ali ona dvignila takorekoč iz pozabljenja, in si jo zaznal, kakor da se dogaja znova.

Lepo so take slike, pa se jih od srca razveselijo, ko pridejo, in te kakor odsev prošlosti povabijo, da zaziviš v njih in da si je praznik zares praznik, prav radi njih samih.

Prazniki so zame v resnici obnova slik iz mladosti. Ne samo zame, za vsakogar. Doživljam skrivnost praznika, pa se ti dojavljajo istega praznika, kakor si ga doživljal sam nekdo. Morda se mlad deček; ali ni kakor, da bi ti postavil vazo z delničnimi cvetovi na praznično mizo? Ni praznik vse lepši, sončnejši, skrivnostnejši? Zame vsaj je tako! Božič mi prinese kopico slik in razvrščam jih, kakor otroci lasice ali kakor razvrščamo fotografije po albumu. Velika noč, ta prelepi praznik vstajenja, pa mi zopet odpira predale in jeničini jih iz nje, skrbno odpliham z njih prah. Jemljim jih v roke, kakor dragocene spominke z božje poti... Oko se zaistri, kot tbe je praznik, duh pa plava nazaj v čase, ki so bili...

Velika noč v Idriji! Lepa si bila. Zdal sem te domet. Velika noč v mestu med gorami, kjer je življenje teklo tako na svotevrstnem način! Ne doživim te več! Ali si res namenjena samo mladim ljudem, otrokom? Ali so pirhi namenjeni samo nedolžnim in čistim dušam? Imam vtis, da je tako.

Brskam po spominu. Slika za sliko prihaja, druga je lepša od druge. Bi li bilo narobe, če jih nekaj izberem, zapišem? Meni so ti spomini dragi, kakor malo kaj. Morda bo še kdo drugi našel v njih kaj lepega. Najde se kdo, ki bo v njih videl tudi sebe. Naj bodo te zgodbe pirhi, spomin vstajenja...

BOŽJI GROB

Veliki četrtek. Sonce sije izza Gor, upira žarke v Kobalove planine, boža sivi grad, da se blešče zlate številke njegove ure na majem stolpiču. Strehe pod gradom bleste. Nebo je sinje modro. »Jože! Ključ nekdo pod oknom. Pogledaj. Na kameniti stezi ob plotu stoji Slavko.

»Pojdi, greva nosit deske za božji grob!

Doma ni nikogar. Mati je odšla za nakupom. Ne pomišljam na dolgo. Misel, ki jo je sprožil Slavko, me prevzema. Suknjajo oblačila in odhitim v enjaka. Na stopnicah se domisljam: Vsekakor je treba zakleniti duri. V mislih na božji grob, največje veselje otrok, zaklenem duri, ključa pa vtačnem v žep... Pred cervkijo je gruča otrok. Pomešava se med nje. Kmalu pride cervkino.

»Otroci, za mano! Pa počasi! No, no, le pazite, zares!»

Tiščimo za njim na podstrešje. Odkaze nam delo: deske, barvane in pisane, ravne in zavite štebre, angeljčke z napisi, križ z sulco in gobo in se mnogo takih lesketajočih se stvari. Oj naš božji grob! Da bi ga videli! Ni to božji grob, kakršnega vidite po vaseh. Par desk in par lesenih voščakov, to je vse. Ne. Naš božji grob, velik je, sredi cervke stoji. Okrog njega moreš na vse štiri strani. Znamenje je, saj ima takšnega le cervk sv. Štefana na Dunaju, samo, da je naš nekoliko manjši.

(Še manjšega, skoro za igračo pa je izdelal pokojni Klemen. O tem znamenitem Klemenju, bi se dalo napisati, tudi marsikaj.)

Kopičjo se deli in kosi pri stranskih vratih cervke sv. Barbare. Nosimo in vlačimo. Pot teče po ličih...

Sonce se je bilo dvignilo visoko. Ves bel je trg pred cervkijo. Visoko gorl v zvoniku udari ura. Poslušam... Štirje udarci, na to globoko: deset, enajst, dvanaest.

Nato zahrešči in zaropote — tudi meni zaropote, mravljinici lezejo po hrbtu. Roka seže v suknjico in v žep in otipa v njem ključ! Ključ! Nisem imel ogledata s seboj, ali vem, da sem bil rdeč. Poldne je. Mati se je vrnila in ne more noter, še preje se je vrnil oče z dela. Kaj bo!

Slavka, prijateljta ni bilo nikjer, tudi ostalih vrsta se je bila razdelila. Božji grob se je umaknil veliki skrbi: tepen boš!

Tekel sem čez trg po ozki ulici, čez Nikavo in kamenitem klanec navzgor. Srce pa je tolklo: te-pen, te-pen! Pred hišo je bil vrtiček, ob njem klop. Ondi sta sedela: mati s cekarjem, oče s karbidovko.

»Tako! In midva te čakava, falot! Kje se potepaš?»

»Božji grob, sem izjecljal.

Zdal se mi še danes, da je beseda božji grob vplivala pomirjevalno na mater. »Ključ daj že vendar! Je hitro dejala. Trso se, sem ga izvlekel. Nekaj mi je priletelo krog glave, na račun božjega groba. Hujšega ni bilo. Kakšno kosilo smo imeli tistega velikega četrtega, pa se ne spominjam več...

SLAVKOV »BLAGOSLOVJENJE« OGENJ

Tisti veliki četrtek in delo za božji grob sta se zame nesrečno končala. Slavko se je bil vrnil domov zgodaj. Velika sobota pa je bila zanj nesrečen dan. Prišel je pome, da greva po blagoslovljenji ogenj. Gobe, ki sva jih iztaknila v tistiških godovih, sva imela pripravljene, suhe in zmehčane. Mati mi je nekaj naročala o hitri vrnitvi in o dvanajsti uri, pa sva s Slavkom vzela gobe, pritrjene na dolgo žico in odšla pred cervko. Prostor pred njo je bil poln otrok, sredi gruča pa je cervkino pripravljale. Še vedno so prihajali otroci. S Slavkom sva ostala zadaj ob zidu.

Ko je čez nekaj časa prišla procesija ministrantov z banderom in duhovnikom, pa se je gruča otrok strnila okoli lesa. Slavko pa mi je tedaj dejal:

»Nikar ne tišči v gnečo! Segel je z roko v žep in privlekel vžgalice. Začuden sem ga pogledal, čes, kaj namravlaš. Pa se mi je nasmešnil navihani Slavko in dejal:

»Gobo prižgem! Bo tudi veljalo! Hočeš tudi ti?»

Odskalm sem in mu zatrjeval, da tak ogenj ni pravi, medtem pa se je živžgal sredi trume otrok les. Otroci so se pulili za žerjavico in ogorke, zapustili sem Slavka, pristopil bliže in prižgal...

Ko sem nato z očmi iskal Slavka, ga nisem našel.

Oddal sem ogenj doma in pri teti, pa sem stopil k Slavkom ter vprašal po prijatelju. Zasmejala se je njegova mati!

»Ali si tudi ti ogenj tako nosil?»

»Kako?»

Povedala mi je zgodbo njegovega »blagoslovljenega« ognja:

Vračal se je Slavko od cervke, vrteč žico z gorečo gobo preko kamenitega mosta čez Nikavo domov. Goba pa je prav v trenutku, ko je tekel čez most, pregorela tik ob žici v potok. Slavko se je nagnil čez zid in glej, goba leži in se kadl na produ. Slavko ne pomišlja mnogo, steče po stopnicah do vode, zavihna si hlače in — v Nikavo. Ali jo! Preden doseže prod, se mu na spolzkem kamenju spodrine in Slavko, čof v vodo. Ni dosegel tleče gobe, obrnil se je, in, moker do pasu domov.

Pri Slavkovih so bili tiste Velike noči brez ognja. Brez škode, saj, kakor mi je

Slavko povedal, itak ne bi bil blagoslovljen...

LATERNE

To je zgodba iz poznejših let. Bil sem za tvari in študent s Slavkom, če tudi ni stvaral, sva bila še vedno prijatelja. Preden pa zgodbu začnem, moram povedati še nekaj.

Pri procesiji, ki je v Idriji na veliko soboto zvečer, nastopa tudi godba. Čudovita ta godba! Ne samo po svojih instrumentih, ki morajo biti za ta večer zlikami in očlšeni, da se iskro, kakor zlato, tudi ne po izvrstni zbravnosti glasov, ki prihajajo iz svetlih glasbil, ampak po posebno slikovito obličjenih godcih.

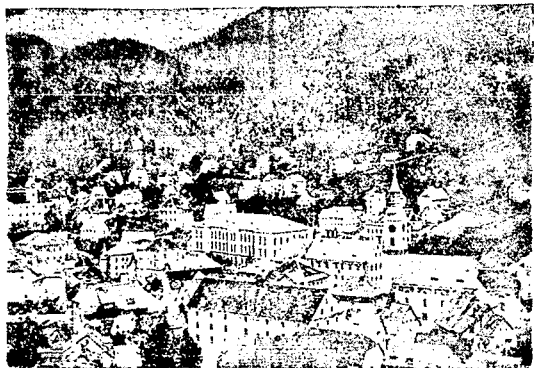
Za procesijo so nosili — kar vidim jih — silkovito uniformo, ki ji je dajala posebno dostojanstvenost kapa, vrh katere je čepel živo rdeč šop iz perja. In še nekaj. Ker se je procesija vršila že v mraku in večeru, je bilo godcem treba luči, da so videli note pred seboj. Luči pa so bile posebne »laterne«, ki so bingljale na drogu, ki je bil tudi pobarvan z rdečo belim trakom. Te laterne so bile hranejene, ker je bila godba rudniška, v samem gradu. Velike sobote pod noč pa so jih spravili na dan in razpostavili na grajskem dvorišču. In kdo je nosil te laterne? Kdo pral? Otroci, dečki. Bila je posebna čast, ki pa jo je užival tisti, ki je veliko sobote popoldne prejel dospel v grad. Koliko je bilo teh latera, se danes točno ne spominjam. Mislim pa, da okrog dvajset. Tudi jaz sem jo mahnil v grad. Ali žal, otrok je bilo več ko later in žalosten sem se vrnil brez časti.

Se to omenjam, največja čast pa je bila za onega, ki je nosil laterno kot prvi pri kapelniku in pa morda še za onega, ki je svetil ob — bobnu. Boben je bil za naše pojme najmenjšejši instrument!

Tako sem tiste sobote — brez laterne in časti opozoval procesijo. Godba je stala pred zvonikom in čakala. Vstajenja. Laterne so se pozbavale med godci. Pri kapelniku je stal ponosno Pavle izza grada! Pavle, poveljnik Zagradarске grupe, ki je vodila ljute borbe z nami. Frontarji. V cervki je duhovnik odpel Alelujo, zunaj je pa vdarila godba. Mnóžica se je razvrstila v sprevod. Počasi je nastopila godba svoj korak.

Pavle, ponosen na svojo čast, je poskušal s korakom godcev. Ne vem iz kakšnega vzroka, pa glavne procesije ni hotelo biti, zato se je godba vstavila. Pavle pa, v svoji časti, možato naprel... Laterna je bingljala sama med pretrganovo vrsto. Šele ko je godba znova udarila koracično, se je zavedel. Ozrl se je — godba daleč za njim.

Tistikrat sem Pavletu od srca privoščil veliko zadrego...

Pogled na Idrijo

NA VELIKI PETEK

(PRED TRIDESITI LET)

Da se ne puzobi noš lepi zajik...

Sonce je počelo tepliti, nebo vedrit, a gora i dol zeleniti. Tu je znamenje da je blizu velika fešta proleča — Vazen. Fešta joj, pršuta, vina i pinc. Na velika šestimana saku leto se spametim dneva Velikiga petka, tamo pred ene tridesiti let. Bože moj, koku vreme leti koku šajete pu nebi, a mi saki dom stajari i bliže smrti. Me par da je Smrt največja pravica na tem sveti. Sakimo ona pride i ključa ga Bogl ne račun, prijle ali ponjner. Kada se pogledam u špegu vidim bele lose i bele muštače. Zbogom mladost, nozet ne češ več prič, orko tič... Koku bi bilo lepo, da smo vajči mlodi. A Boh zno, da li bi bilo tu dobro?

Pistimo tu ča, ne banda. Tu je filozofia, s kateru ne moreš prič na kraj.

Boje da van povedam, kaj mi se dogodilo na Veliki petek pred tridesiti let. U to vreme son bio os frikalas i delau hiže u ariji. Deboto saku večer son hodiu u Narodni dom. Tamo smo šteli foje, hitili koka briškula, pu leti igrolli ne bale, a znali smo i zakonat: »One dvi naranče«, »Pismo ču ti pisat« itd. Tu se zno, da nismo bili žejni. Bilo je onka kvartini, onega dobrega iz vinograda polt Praščori, iz Sovinjaka i iz Mluna i Vrha. Istina da van povedam, doma son kasno prihajau. Tu bi mi mugu posvedočiti moj dobar prijateu i kumpare Miran iz Štrpeta. Š njm son hodiu pu noč doma. Orko svet, ma smo čakuloli...

Donka to kasno prihajanje doma nič ni pljažilo moji sode pokojni noni, bih je pumili. Več boti mi je guvurila: »Ja-

VESELE VELIKONOČNE PRAZNIKE

želita vsem svojim sodelavcem, naročnikom in čitateljem ter prijateljem lista. UREDNIŠTVO IN UPRAVA »ISTRE«

Ker je ta številka našega lista dvojna številka (12. in 13.), bo izšla naslednja (14.) številka »Istre šele 4. aprila.

komič, ma koj se ne boljše kasno hodit doma? Doli ne Križiči saka noč u punočli plešuju štrige. Pazi dubro, prijle all kasneje ču ti ena zgrabite.

Jaz son še moji stari noni smljau i son ji reku, da nima ne sveti štrin. Štrige so slabe ženke, a kudlaci slabi možl.

Ne Veliki petek tega božjiga leta smo jeli fini bakala u Narodnim domi, ki ga je bila skuhalo gospa od Bodula Petriša. Bakala je riba, riba treba čuda vode, čuda oja i — tu se zno — čuda vina. Nekaj prijle punoči son šu pumolin doma dobre voje. Sobon son vajki nosiu ena debela polica od dreva. Vrah me ne zeu, ako ni imela tra eno pet kilii. Sada se ne spametim, ki mi je bio šenka, ma se tu se pero, da to šenk ni je bio sturiu profesor Bacić, sada u penziji u Ijibjoni. Dobar človek, si smo ga imeli rada. Je nosiu ena mojehona bela špicasta bradica.

Gren jaz toku pumolin doma pu cešti. Noč je bila vedra, a mesec je svetli, da je bio en pijacer.

Ne jenbot čujem jaz iz largija en čuden glas, koku da bi neki zdihevan ne smrtni postuji. Son pučeu mislit: ki vrah je tu? Stujim eno vreme tiho. A nič nison vidiu. Morate znat, da son anka oni bot bio krotkiga vida, koku son i danas. Kaj čemo, saki oltarič ima svoj križič — je reku moj dabra pokomi čaća).

Oni glas je pučau još več zdihevat. Son sobon son si reku: Jakomič kura! i son šu nupret. Vidi vraga, ne sred ceste se nekaj belega zibaio i žalono zdihevalo. Bela spadoba, da ti tu ona štriga, za kotere mi je guvurila moja nona? Da vidimo, nozet ne grem!

Štispem boje moja drenovna polica. Bela spadoba i jaz smo bili več blizu, na pu metra. Nison ji vidiu ni glova, ni noge, ni roke. I ona je dalje žalono zdihevala i se počela koku da bi raskorčevala. A jaz zdignem moja polica i zamohnam kuliko son angu nad glova bele spadobe... E, e, ma spadoba je otkoščila dva metra na banda i zakričola: »Kaj si munjen, Jakomič, tr češ me ubiti! Ja son zrman Frane!»

A jaz, koku da ne čujem, son se lev pukazat jinak son zakrčau. »Ako si teu zadnja ti je jera, ako si duh, mrt, bog te pumili!»

Od spudobe se sturiu zrman Frane, a bela ruha je pola ne cesta. Vejo pokanka on se je tresu koku veja, poznat je on dubro forca moje police. »Jaz nison bio u strohi, ma vero ni m: bilo joku lepo pri češl. Koku dvo zrmana smo šli doma i on mi je reku da ga je puslola nona da me prestrošl, ču ne bin doma kasno prihajevau. Ma ji ni šlo za roka, brižni. Oš dugo smo Frane i jaz čakuloli i isplli en litro belega mačkaketa.

Toku son jaz pasau u noči ne Veliki petek pred tridesiti let. Profesor iz latinskiga je u jinažiji guvurilo: »et miminisse juvabite, dobro se je i tega spametit — ene noči iz lepe mladosti.

Jakomič Francičev

Sv. Lucija na Pazinštini

Daleko od ljudi cervkiva sama stoji. Okoli nje med grajani ledina za ledinom se zeleni.

Tu so zidiči dolčiči kače ovce pasejo na mire Med gustimi štrpedi so jame, ke strajajo pastire.

Ma njih ni strah. Po ledinah se igrajo. Zdravi i jako kakoj dren veselo kantoje. Kada pak počnu vihri i dažji šumet pul cervke se saki sfiska i zvija i molli da bi ih od sakega zla očuvala Sveta Lucija.

VRILINOV

POKOD ISTRANA U ZAGREBU

IZ USPOMENA NA LAGINJU

Godine 1890. održavala se u Zagrebu zemaljska izložba. Na svog osnivača, gradnjivca i puha, na malo iz svoje dotaknu pozivlje Istrane da posjete Zagreb, glavni grad Hrvata, da posjete dra Antuna Starčevića, idealnog borca za hrvatska prava, da posjete zemaljsku izložbu i da vide napredak svoje braće. Posebni vlak išao je iz Trsta preko Divače i Ljubljane u Zagreb. Svi naši poslanici, učitelji, više svećenika, trgovaca i seljaka, u svemu oko 400 Istrana pridružili se izletnicima što u Divači šlo u Sv. Petru. U Zagrebu bili smo lijepo prihvaćeni i pogosteni. Prva je naša briga bila da se idemo pokloniti dru Antu Starčeviću. Sljedeći dan po našem dolasku, J. Jakac, učitelj iz Lanišća, a kasniji profesor u Kastvu, razvio je oko 10 sati u jutro na Jelačićevom trgu veliki barjak, oko kojega se okupismo svi Istrani sa Laginjom. Společno i ostalim narodnim zastupnicima na čelu, te podjedinim narodnim predstavnicima u Zagrebu, održao predavanje o našem položaju, da pozdravimo svog idejnog vodju. Tu je prof. Spinčić održao vjerno pozdravni govor, na kome se je dr. Ante Starčević susuzama u očima zahvalio i poljubio prof. Spinčića sa napomenom: »Taj ciljev vrijedi i za svu moju braću iz Istre«.

LAGINJA U VOLOSKOM

Haračenje lihvara u puljskom i porečkom kotaru dostiglo je bilo oko godine 1885.—1890. svoj vrhunac. Naš je seljak molio i tražio pomoć na sve strane, a kad je doznao za spretne i mladođe advokata u Voloskom, on je pisačicu do njega i predavao mu parnice za likvidaciju zamršeni duvova. Lično sam poznavao četvoricu seljaka iz puljskog kotara, koji su bili njegovi klijenti dok je još bio u Voloskom, a sigurno je da ih je bilo i više. On je bio popularan na Puljišini još prije nego li je tamo došao, prije nego li je narod lično upoznao. Osim toga su i razliki od njega i ponogović iz Medulina, Velikonja iz Juršića i Benigar iz Valture, kao što i Marot iz Marčane. Nije on došao u Pulu po kakvom naređenju kako to tvrdi više dopisnik mdv, jer to društvo nije tada još ni postojalo, nego je osnovano tek kasnije. Nije on došao ni po želji tada već postojećeg Pol. društva za Slovenice i Hrvate u Trstu, kome je bio na čelu njegov drug prof. Mandić. U ono vrijeme nije bilo osim po kojeg popa i učitelja nijednog advokata, ni suca, ni ljekara, ni činovnika Hrvata sve od Kastva i Kopra do Pule, a nije tu bilo nijednog javnog urada, u kojem bi se bilo pisalo u jeziku, nego u našem do tada bila još nijedna općina u našim rukama. Egzistencija dra M. Laginje bila je u Pull osigurana, ali on mjesto da svoju zaradu bilježi u knjige, često bi još podao seljaku, koliko mu je trebalo da se vlakom vrati kući, a biljegovinu morao je često da podmiri iz svoga džepa.

KAKO JE OSNOVANA ISTARSKA POSUJILNICA

God. 1891. bio sam namješten u Medulinu. Jednog dana, usred zime, a krasnog i toplog sunčanog zimskog dana dodao mi poziv iz Pule od odvjetničke pisarne dr. M. Laginje, da dodjem naredne subote po podne na sastanak u njegovu pisarnu radi osnutka jednog novčanog zavoda, koji će štiti našeg seljaka od plaćanja lihvarskih kamata. S obom da dovedem i svoje prijatelje Petra Lorenčina i Jakova Kirca.

Pošao sam odmah do Ive Zuccona, kojega nadijah na »baladuru« kako na suncu pažljivo proučava »hrvatsko pravno«. Pozvao ga za subotu da podje sa mnom u Pulu. On mi se nasmiče i reče: Milijun takovih zadržara kao što sam ja, ne bi Istri ništa pomoglo, jer ja in otac nemamo ni kračara u kući. Dokovorisimo se da čemo o Uskrsu obići sve one naše svećenike i učitelje u porečkom i pazinjskom kotaru, koji se ne bi odazvali Laginjinom pozivu. U određeni dan podjoh u Pulu sa svojim dvjema prijateljima iz Medulina. U maloj kancelariji na »rivu« iznad kavane i hotela »Miramare«, vlasništvo Lanišćana Vratovića sa krasnim vidikom na arsenal i ratne brodove, nadmosmo već popove: Kirca, Velikanju, Benigara, Cotella, Filipića, Vrpku, Grašića, Ptašinskog i Goreca; učitelje: Rajčića, Magošića, Kinkelu, Turka i Svetličića; privatnike, osim spomenutih Medulinaca Fr. Fleza iz Buzeta, Marota iz Marčane, Bertosa iz Pazina, Defara iz Tinjana i Perković-Raponju iz Smoljana. Iz Pule bilo je nekoliko imućnijih radnika-posednika, te arsenalskih i mornaričkih nižih i stambini potčasnika. Bilo nas je oko 30 i jedva smo se strpali u premalene prostorije.

Kada nam je dr. Laginja obrazložio cilji sastanka i način zavedanja i upropašćivanja naših seljaka od strane nesavjesnih ljudi, izabran je akcijski odbor a u julu radni odbor, u koji je ušao i Medulinac Jakov Kirac, tamošnji naš prvak i trgovac. Vodstvo Posujilnice povjerenje je bilo nešto kasnije »Stj. Givjiću, Dubrovčaninu, koji je bio ujedno i urednik »Naše Sloge« kroz više godina. Uložaka se je pri konstituiranju prikupilo vrlo malo, nu dr. Laginja je izjavio, da se nada da će mu u tome pomoći već postojeća Koprarska i Tršćanska posujilnica, a u slučaju veće potrebe da će se obratiti i na Kastav (Bratovštinu hrv. ljudi), a eventualno i na Volosko.

Josip Svetličić

DELA NAŠIH SKLADATELJEV

IZ ČITALNIŠKE DOBE NA PROGRAMU AKADEMSKEGA PEVŠKEGA ZBORA U LJUBLJANI

Letos, ko obiaha slovenska Univerza Kralja Aleksandra I. v Ljubljani dvasetletnico svojega obstoja, je Akademski pevski zbor, tehnično in muzikalno najbolj kultivirana pevka ednica v naši državi — kakor jo je že pred leti opredelila glasbeno kritika — privedel v njeno proslavo velik koncert 11. t. m. v veliki unionski dvorani v Ljubljani in 16. t. m. v Mariboru. Za svoj program je črpal dela iz dveh glasbenih opoh pri Slovencih: iz dobe čitalnic in iz dobe po čitalnici — na prehodu v novo, ki ji je dajal moderno smer mentor, odlični glasbenik in est. sedami vseuč. prof. dr. Gornjir Krek ko je začel izdajati strokovno-glasben list »Novi akordi«. Med omni avtorji, ki so zastopani na koncertnem programu, je arhitektični vodja in dirigent Akademskega pevškega zbora g. France Marolt sprejel tudi dela treh dobrih skladateljev iz čitalniške dobe, ki so delovali, organizirali in ustvarjali pomembna dela v naših krajih. To so Hrabroslav Volarič, Avgust Leban in Josip Kocijančič.

Hrabroslav Volarič je bil rojen 13. oktobra 1863. v Kobarižu kot sin godeca, očeta Andreja. Glasbe se je najprej učil pri F. Carli-ju, učitelju, ki ga je poučeval teorije in klavirja. Pozneje je stopil v učiteljske v Kopru in se tu učil gostolj. klavirja, harmonije in kontrapunkta pri Czaški. Po dovršenem učiteljsku l. 1882 je učiteljeval v rojstnem kraju, kjer je ustanovil in vodil Kobariški zbor. Vleko ga je v Tolmin, kjer je bil skladatelj Danilo Fajgel; pri njem se je izpopolnjeval v glasbeni studiju. Tu ga je vzpodbudil h komponiranju. Pozneje je služil v Livku nad Kobarižom, v Kozani pri Gorici in nazadnje v Devinu, kjer je umrl 30. septembra 1895. Njegova glasbena dela kažejo močan glasben talent; melodija, prežeta s slovenskim duhom in občutjem, mu gladko teče. Njegova najbolj znana dela, kar jih je bilo objavljenih so: »Venečkeroglasnih pesmi«, »Gorski odmevi«, zbirki moških ter mešanih zborov. Dalje »Narodne pesmi«, ki so bile zbrane po Kobariškem, privedli jih je za moški zbor. Za klavir je izdal parafrazo »Podzdrav iz daljave«, nadalje »V domačem krogu«, potupiri slovenskih narodnih napevov za klavir. Na žalost je ostalo mnogo njegovih del v rokopisu.

Josip Kocijančič je bil rojen 16. marca 1849. v Kanalu ob Soči in istotam umrl 10. aprila 1878. Studiral je na dunajski uniiverzi in v Gradcu, ter je naložil pravno-zgodovinski izpit. V Kanalu je bil kot notarski koncipient pri dru. Kollerju, pozneje v Ormožu pri dru. Gerščaku. Že v zgodnji mladosti je kot samouk pokazal izrazit talent za pevovodju. V tistem času su nani močno vplivale čitalniške »bebede«. Poučeval je doma in na tujem čitalniške zборе in sicer v gorški čitalnici, v čitalnici v Kanalu, ki jo je sam ustanovil, dalje v »Sloveniju« na Dunaju. Zbiral in prirejal je narodne pesmi, ki jih je izdal v dveh zvezkih. Na njegovo glasbeno delo so vplivali takratni gorški glasbeniki Antun Hribar in Avgust Leban, na Dunaju pa F. Tovačovsky, takratni dirigent zbora pravoslavne ruske cerkve v Slovanskega pevškega društva. Izdal je en zvezek izvirnih skladb: »Čuti in napevih«, osem moških zborov.

Avgust Leban je bil rojen 5. septembra 1847 v Kanalu ob Soči. Maturiral je na gimnaziji v Gorici, nato je dovršil še učiteljske. Kot učitelj je služboval v

Sovodnjih pri Gorici, v Aidovšini ter na gorški vadnici. Glasbe se je učil v Malem semenišču v Gorici ter pri gorškem stolnem organistu Schreiberju harmonije in kontrapunkta. Izdal je nekaj pesmi za moški in mešani zbor v Praprotnikovem Učiteljskem tovarišu in Tomiščevem Vrucu. Po njegovi smrti v Gorici 30. maja 1879, je njegov brat Janek izdal »Pet cerkvenih pesmi za moški zbor«, »Glasl s Primorja«, »Svetni moški zbori«, potem »Skladbe Avg. Lebana«, I-III — mešani, moški zbori ter dva samospesva, »Pobožni vzdihli« (latinska masosa za mešani zbor in orgle). V Glasbeni zbor je izšel moški kvartet »Pod oknom«, v Fr. Maroltovi »Nagrobnična«, pa pesem »Nagrobnična«. Tudi ta je zbiral narodne pesmi in jih izdal pod naslovom »Venec inavskih narodnih pesmi«. Na njega kot skladatelja je vplivala predvsem narodna melodija.

Omenjati še Josipa Michla, ki je po rodu Celj, rojen 25. februarja 1879 v Slanini na Češkem, a je vendar velik del svojega znanja in časa posvetil slovenski glasbeni kulturi na Gorškem. Glasbo je študiral na konservatoriju v Pragi in sicer vjolinlo ter fagot, predavanja iz kompozicije pa je poslušal pri Ant. Dvoraku. L. 1902 je prišel za učitelja glasbe k Pevškemu glasbenomu društvu v Gorico, ki je bilo podružnica Glasbene matice ljubljanske. Na šoli je učil teorijo in vjolinlo in vodil dijaški zbor, s katerim je izvedel več koncertov. Z mešanim zborom gorške Glasbene matice je pripravil Dvoržakov »Štabat Mater« in »De Dum«, Griegov »Oaf Trjvasona«, Bloudekovo opero »V vodnjaku« in več vokalnih koncertov. Lik pred svetovno vojno je pripravil Beethovovo »Missa solemnis«, vsled svetovne vojne pa do izvedbe ni prišlo. L. 1909 je ustanovil prvi slovenski godalni kvartet, v katerem so bili Karlo Sancln, Silvan Pečenko, Josip Michl in Avgust Pertot. Ta kvartet je izvajal dela najodličnejših svetovnih skladateljev, kakor Beethovna, Borodina, Čajkovskega, Dvoržaka, Griega, Haydna in Mozarta. Po vojni l. 1921 je prišel na šolo ljubljanske Glasbene matice, kjer je poučeval več predmetov in začelno vodil tudi zbor Glasbene matice ter orkester Orkestralnega društva Glasbene matice. L. 1925. se je vrnil v rojstni kraj, kjer živi še danes.

Program velikega koncerta APZ: Hrabroslav Volarič: »Izgrubljeni cvet«, »Nos«, Josip Kocijančič: »Popolna pesem«, Avg. Leban: »Nagrobnična«, Fr. Gerbič: »Vabilo«, »Pastir«, »Rožmarin«, Stanko Pirnat: »Pomlad in jesen«, Josip Michl: »Sokratova smrt«, balada; Anton Svetek: »Kaj bi te vprašal«, »Majoljčica«, Alojzij Sachs: »Idila«, »Vzdih«, Josip Michl: »Atila in ribič«, balada.

Zanimanje za koncert, ki je bil v ponedeljek 11. t. m. v veliki unionski dvorani je bilo toliko, da je bila dvorana že par dni poprej popolnoma razprodana. Po dvorani smo opazili poleg navijšjih krogov slovenske inteligence tudi veliko število naših rojakov. Hvaležni smo APZ-ju, da je — kakor že svojetčasno na koncertu slov. narodne pesmi l. 1935 in na lanskem koncertu, ko je izvajal predstava Hajdirina in F. S. Vilharja — predstavil z le njemu dana možnostjo umetniške interpretacije dela naših tvorcev, on kot najboljši zbor pred najvišjo slovensko intelektualno družbo. Pesem je učinkovito pripravilo in zapustila v nas globok vtis... — z—z.

VA JARDINU

Majštral se po dragi igra i goni vali.
Kajiči punih jadar burjažu
do Prnbe, Trojne i nazad;
va njih mladiči tararajkaju i kantaju.

Va mostiru zvoni,
kosiči i gardelci sviču;
va jardino po klupah sیده stari mornari
i jedva se miču.

Jedav se tuži na križu;
mučno skuca i govori kako će brzo daž.
Drugi se žali na starosti mižerju,
i bruntula kako je sve na svitu sama prevara i laž.

Jeni se spominju svojih mladih dni,
pravljaju na duho i široko kuca su sve putovali;
čuda od njih još i sada srce zaigra,
kad se spomene Polu ali Lošinj Mail.

Kos. lati Roko gladi hradu, pomalo piuje i lloča:
»Judi moj, sve je to lipo, ma ni ga do Barcelone;
tamo smo ja i neki pokojni Murajčić
jimel divovku za nekoliko bunbone.

Dica za žičlen čuču i hataju...
Ščle jedan drugon na oko;
potfek se smiju i pravljaju svuda po selu,
ča je šjeputaril stari ded Roko.

IVO ŽIC-KLAČIĆ

KULTURNA KRONIKA

Demarinovi predlozi za organizaciju nastave u Banovini Hrvatskoj

U pedagoškom mjesečniku Hrvatskog pedagoškog književnog zbora »Napredak« u svesku za mesec ožujak, napisao je profesor Josip Demarin, jedan od njegovih urednika članak »O prijedlozima i projektima za organizaciju nastave u banovini Hrvatskoj«; Tim člankom uredništvo »Napredak« otvara anketu o reformi školske nastave. Demarin veli:

»Reformni pokret nove škole, koji se širi po svim kulturnim zemljama, razvija se na principu aktivnosti u duhu dječje samoradne i na principu života u duhu slobode i zajednice. Svi znaci pokazuju, da će nedaleka budućnost bilježiti velik uspjeh i zama pedagojske nauke, ali koliko se kod lude i dalje javljaju novih stručja mislino, da se ne će moći više ni jedna od njih udaliti od pedocentričnog stajališta i od glavnih načela radne pedagogije. U tom pravcu može da se vrši i reforma naše škole kao i organizacija nastave u banovini Hrvatskoj, ali treba se pri tom stalno voditi našim posebnim narodnim, socijalnim, kulturnim i školskim prilikama. Mi se ne možemo zadovoljiti samo podacima iz inače bogate i vrijedne strane pedagojske literature, mi ne smijemo da se or edamo i povodimo samo za onim što se radi na strani; naša je dužnost da upalimo svoje vlastito svjetlo i da pokažemo svoje vlastite sposobnosti. Ispitivanj naših specijalnih uzeznih prilika, naročito na selu, i proučavanjem našega čovjeka moći ćemo da što bolje razradijemo i rješavamo naše odsadne i nastavne probleme na našem domaćem ili promatrajući ih s vidika naših potreba i naše duševnosti. Prosjetnice smjernice služiti kao temeljni putokaz za organizaciju nastave i za izradnju prave narodne škole u novim promijenjenim prilikama našeg narodnog života«.

ALOJZ GRADNIK »ZLATE LESTVE«

Ljubljana. — V kratkom bo izšla pri založniku Vidmarju ki urejuje Novo založbo, nova zbirka pesmi našega rojaka dr. Alojza Gradnika. Zbirka je že u tisku in bo izšla morda že po praznikih Zbirka nosi naslov »Zlate lestve«. Obsega mnogo pjesmi, koje su mi ter ukin«.

DOBRODELNA PREDSTAVA ZA MARIJA KOGEJA

V petek dne 15 t. m. je sentjakovski oder v Ljubljani privedi dobrodelno predstavu v korist našega bogačaka i njakha skladatelja, Marija Kogeja. Vplj sentjakobani su uprizorili bušicego zabavno veseligo »Ujez«, ki jim je dobro uspjela pred zasaden« dvorano.

NJEGOŠEV »GORSKI VIJENAC« NA TALIJANSKOM

»Njegosev Gorski Vijenac« nedavno je izašao u novom njemačkom i talijanskom prevodu. »Gorski Vijenac« prevela je na njemački gđa Katarina Jovanović sa predgovorom Pavla Popovića, a izdala je müchensken »Südosst-Ausschuss der Deutschen Akademie«. Talijanski prijevod Umberto Urbanija izašao je u izdanju Garzanti u Milanu.

»Gorski Vijenac« je preveden na sve slovenske jezike, isto tako na francuski, mađarski i švedski. Švedsko izdanje izašlo je 1913 godine u Stockholm, i ono je ujedno i najljepše.

ČAKAVSKO NARIJEČJE GRADIŠČANSKIH HRVATA

»Hrvatske Novine«, koje izlaze u Beču kao »glasnik gradišćanskih Hrvata«, do danas u jednom od posljednjih brojeva, članak pod naslovom »Jezikoslovne crtice« u kome je između ostalog rečeno:

»Narečje kim su naši stari nisci obično pisali, i kim i mi danas pišemo zove se čakavsko. Mi gradišćanski Hrvati ali Hrvatni na Ugrih smo vsi ikavci, no nismo čisti ikavci... Dokle su se zđola u Hrvatskoj pojedina narečja borila jedno s drugim, čini se da te borbe kod nas nije bilo. Naša sela u glavnom i danas govornu onako kako su i pri simodoseljenju govorila. Samo su se ledne riječi izzbule ili promijenile. Izgubili su se na primer ili se samo u nekih naših sela govoru još ovi zvuč oblici: oče, majko, dido, babo, sestrol! A isto tako je i s aoristom, od kora je ostal samo oblik: la rekoh — pak i imperfekt. A ređo od nas zna još ča znamenaju one stare riječi: sablast i napast? Tako su naši stari pre 400 leti i Otacnaš nešto družitičje molili nepo danas. Ali uveliko se na našem jeziku kroz minulih 400 let nije mnogo promijenilo«.

FRANCE BEVK V JUGOSLAVIJI

Zagrebski »Obzor« je prinesel kratko vešt, da se v Zagrebu mudil naš rojak pisatelj France Bevk. Pred tem je prebil nekaj dni v Ljubljani.

ERNEST JELUŠIĆ

UZ 30-GODISNJICU SMRTI
ZASLUŽNOG UČITELJA

Živio je i radio u ono gotovo idilično doba u Istri. Istakao se u nacionalnom radu kao učitelj i kao pjesnik. Bio je izvrstan nastavnik, vrlo inteligentan, ponosit i uglednjak manira. Škola mu je prvo rasiđište na polju kulture, a onda pero. Pisao je pjesme i članke. Toliko je bio aktivan, da ga ne smijemo zaboraviti. Uspomene nas osvjetljavaju duševno.

Ernest Jelušić rodio se u Kastvu 1869 godine, a svršio je učiteljsku u Kopru 1884. Kao mladi učitelj želio je učiteljevat u Lipl kod Kranja u Kastvi. Učiteljevao je u Lipl kod Kranja u Kastvi. Često je posjećivao Kastav, gdje je učestvovao u svim priredbama i zabavama. Tu je počeo i pjesnikovati.

Kada je razinska općina 1890 god. prešla u naše ruke, kojoi je bio prvim načelnikom Kastavac Dr. Dukić, bio je iste godi i Ernest Jelušić imenovan za upravitelja hrvatske škole u Pazinu. I tu je on u školi, u čitaonici, u pjevačnici i tamburaškim zborovima. Njegova dvorazredna škola imala je više djece nego sedmerorazredna talijanska.

Jelušićeva prva žena Zorka Brozović (Kastavka) i sinčić umroše u Pazinu. Postepeno se pogravorađao njegovo zdravlje. Bio je umirovljen. Prešao je na Družbinu školu u Puli. Tu se oženio s učiteljicom Ružom Benigar, s kojom je imao sinčića Thoraja.

Mi smo učitelji tada imali svoje stalesko udruženje »Narodna Prosvjeta«, koje sam osnovao sa drugom Svjetličićem godine 1896. Da proslavimo 10-godišnjicu te naše prve učiteljske organizacije u Istri radio sam na tome da osnujemo njezino glasila. I za Novu Godinu 1906 izadje i broj »Narodne Prosvjete« koju je Ernest Jelušić kao urednik uređivao tri godine. Pojava našega glasila silno je obradovala sve naše učitelje. Program »Narodne Prosvjete« je potpisao tadanji odbor: Fr. Bačić, V. Šepić, Fr. Banić, Fr. Braj, Iv. Medvedić, koji su bili ujedno i saradnici lista.

Ali dobar nas Ernest oboli u Puli. Podje na liječenje u Zagreb, koji mu je bio politički i kulturni ideal, kao i svima nama. I tu ga je nečekivano zatekla smrt koja je nas u Istri iznemadila i razalostila. Na Mirogoju, gdje počinjavu već toliki naši muževi, leži pokojno već punih 30 godina i dragi Ernest Jelušić.

Vinko Šepić

Položaj naših učitelja

Za priznanje godina službe provedenih u Istri.

Mnogima našim učiteljima koji služe ovdje 15 godina, nije priznato u državnu službu vrijeme koje su proveli u učiteljskoj službi u Istri i vrijeme provedeno u učiteljskoj službi u Jugoslaviji u svojstvu učitelja dnevničara ili kontraktualnog. Do toga je došlo ponajviše s razloga što se s tim priznanjem, kod mnogih, otežalo do mjeseca ožujka 1931 god., a kad je stupio na snagu Zakon o činovnicima od 31. III. 1931, zatekao ih je već kao činovničke pripravnike ili činovnike, pa im se prema tom Zakonu nije više moglo priznati spomenuto vrijeme.

Tako su li pojedinci ostali prikraćeni u svojim pravima i ako to svojim radom nisu zaslužili.

Čovjek se i nelotice pita kako je moguće da ima još i danas takvih košina nije priznato u državnu službu po nekoliko godina provedenih u učiteljskoj službi u Istri i godina provedenih u svojstvu učitelja dnevničara ili kontraktualnih kod nas i ako su stekli naše državljanstvo još pred 12 do 15 godina.

Neki su podnosili molbe Ministarstvu prosvjete, da im na osnovu § 54 Zakona o državljanstvu i drugih specijalnih rješenja prizna korespondentno vrijeme učiteljske službe u Istri i kod nas, a u Vladi Banovine Hrvatske pozivajući se i na § 44 stav. 3. Financijskog zakona za 1930-31 god. u vezi s § 54 Zakona o državljanstvu, ali su bili odbijeni s motivacijom da se spomenuti paragraf Zakona o državljanstvu ne odnosi i na Istru.

Da im se barem sada ublaži položaj, trebalo je da mierodavne vlasti uvrste u Financijski zakon za 1940-41 novi paragraf na temelju kojeg bi se priznalo učiteljima iz Istre, ukoliko su stekli naše državljanstvo, vrijeme provedeno u učiteljskoj službi u Istri i vrijeme provedeno u Jugoslaviji u svojstvu učitelja dnevničara ili kontraktualnog.

I. M. učitelj.

ZAJAM HIPOTEKARNE BANKE ZA OTKUP NEKRETNINA OPTANITA
»Slobodne Novine« od 10. III. obavijestuje u uredu, kojemu se ovačakšje ministarstvo Hipotekarne, da u potrebi svaki od jedan i po milijuna dinara od zaklade zajma kod Državne hipotekarne banke u Beogradu za otкуп nekretnosti od onih osoba, koje su u smislu sporazuma od 1. ožujka 1939. sklopljenog između Jugoslavije i Italije, odlučile prihvatiti talijanski državljanstvo. Otkupljena zemlja dodijelit će se agrarnim interesima, koji će zemlju dobiti na otplatu bez kamate u roku od desetak godina. Država će se za to vrijeme uložiti u tom zemljištu.

ITALIJA IMA POD ZASTAVOM MILIJUN VOJNIKA

TALIJANSKI PODTAJNIK U MINIŠTARSTVU RATA O REORGANIZACIJI
TALIJANSKE VOJSKE

Podtajnik u talijanskom ministarstvu rata general Sodu govorio je u kooperativnoj skupštini. Izjavio je, da su vanjski događaji iziskivali temeljitu reorganizaciju talijan. vojske. Kadrovi su pojačani, a povećan je i broj stručnih vojnika. Italija danas ima pod zastavom milijun ljudi, mladih i sjajno opremljenih. Govornik je zatim iznio plan po kojem će 132 bataljuna milicije uči u sastav redovne vojske. Prikazao je i plan o obrani zemlje. Posebna pažnja posvećena je vojničkoj organizaciji sjeverne Afrike i Egipskih otoka.

Sadajući evropski sukob — rekao je general Sodu — uzao je nepredviđeni preokret i Italija je dočekala ovu situaciju raznim mjerama, koje se svode na ovo: pojačanje granica na poluotoku i u Libiji, ogromne pripreme oklopljene armije u dolini rijeke Po, primjena mjera o ratnoj pripremi stanovitih jedinica. Svemu ovome je cilj omogućiti da vojska u slučaju potrebe može odmah stupiti punom snagom u akciju.

Što se tiče pojačanja granica general je izjavio, da polukružni vijenac Alpa pretstavlja značajan bedem. Dodao je: »Sistem naših tvrđava ne treba smatrati umjetnim već, kao element koji dopunjuje i pojačava prirodni sistem obrane. Već odavna pristupili smo na svim granicama izradi ovih tvrđava, jer smo uvjereni da je najpouzdanija obrana jakog naroda u nedotakljivosti njegovog teritorija. Dužnost nam je nalagala što jače učvrstiti granice da bismo lakše mogli odoljeti svakoj eventualnosti.

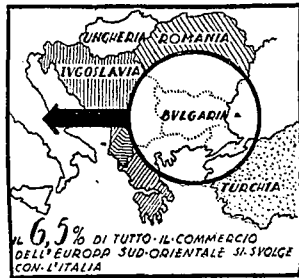
Veliki obrambeni sistem — o kojem je govorio Sodu — nosit će ime salpinska

brana liktorskog emblema« a seže od Ligerskog mora na zapadu do kvaramerskog zaljeva na istoku. Ova alpinska brana koja je duga oko 500 milja i zaštićuje granice prema Francuskoj, Švicarskoj, Njemačkoj i Jugoslaviji, »bit će u stanju odbiti svaki napadač.

GENERAL PRICOLO O TALIJANSKOJ AVIJACIJI

Državni podtajnik za avijaciju general Pricolo održao je također ekspozej. On predviđa da će zrakoplovne snage predstavljati u ratu odlučni faktor, a svoje riječi potkrepljuje uspješima njemačke vojne avijacije u ratu protiv Poljske. Proračun za avijaciju što ga je fašistički parlament sada odobrio, predstavlja rekord. »Država je danas potrebno — rekao je general Pricolo u svom ekspozēju, da predvidi djelovanje rata na zemlju, u zraku i na moru. Ratovanje en masse protiv vojnih objekata i otvorenih gradova još nije počelo, jer se napadač očito boji reakcije napadnutoga. Ipak nema sumnje, da će zaraćene strane zapodjeti ozbiljnije akcije s pomoću svojih zrakoplovnih snaga. Nedavno smo bili svjedoci — rekao je general Pricolo — sjajne akcije njemačkog zrakoplovstva protiv britanske trgovacke flote u Sjevernom moru. Veliki broj brodova potopljen je njemačkim bombama iz zraka. Ova činjenica je od velikog značenja za talijansko zrakoplovstvo, jer Sredozemno more predstavlja za nas život. Mogu vas uvjeriti da su beskrajne mogućnosti represalija, koje se pružaju našem zrakoplovstvu.

Jugovzhodna Evropa in njen promet z Italijo

najrazličnejše industrije, ki naj zadostijo čimdalje večjim javnim in privatnim potrebam, toda kljub temu imajo in bodo imela jugovzhodna tržišča vedno potrebo po tehničnih izdelkih industrije. Odtod obsežne možnosti, ki se nudijo italijanskim izvoznikom.

Ogledimo si statistiko med bojujočimi se državami, Italijo in Jugovzhodno Evropo.

Uvoz:	Uvoz:
uvažajoča država:	iz vojskuj. se držav iz Italije
Bolgarija	68,6%
Grčija	43,3%
Jugoslavija	61,7%
Madžarska	55,6%
Romunska	65,7%
Turčija	63,9%
7,5%	3,4%
8,9%	6,1%
5,1%	4,8%

Izvažajoča država:	iz vojskuj. se držav v Italijo
Bolgarija	65,2%
Grčija	54,1%
Jugoslavija	61,0%
Madžarska	60,0%
Romunska	51,9%
Turčija	54,2%
7,6%	5,2%
6,4%	8,5%
6,2%	10,2%

Tržaški dnevnik »Il Piccolo« od 8. decembra 1939. je objavil sledeči zanimiv članek o trgovinskih odnosih Jugovzhodne Evrope in ga opremil s sliko, ki jo reproduciramo.

Balkanska in turška tržišča imajo velik pomen, bodisi kot producentne sirovine (žita, sočivja, lesa, živine, volne, rudnin in petroleja), ali kot kupci izdelkov. Res je, da ta tržišča ustvarjajo

MANJINSKI PROBLEMI

Nijemci iz Jugoslavije ne sele u Reich

»Deutsches Volksblatt« (Novi Sad), glasilo Kulturendas, piše da se u posljednji vrijeme šire među jugoslavenskim Nijemcima letci, u kojima se vidi, da je osnovana velika njemačka zadruga sa zadužnom, da vrši preseljavanje Nijemaca iz Jugoslavije u Reich. List tvrdi, da nikakva zadruga nije osnovana sa tom zadužnom, te da se letci leteljinu Čeli izvezali zabuna među jugoslavenskim Nijemcima. Ne treba »Deutsches Volksblatt« piše, da je nedavno saopćeno, da ne dolazi u obzir iseljavanje Nijemaca iz Jugoslavije u Reich.

MADJARI U SLOVAČKOJ I SLOVACI U MADJARSKOJ

Prema posljednjem popisu pučanstva u Slovačkoj ima 57.897 Madjara. Ova narodna manjina posjeduje danas dva dnevnika, mnogo tjednika, bogatu literaturu, svoju političku stranku, svoje škole, razne ustanove i t. d.

Slovaci u Madžarskoj poduzeli su do sada mnogo napora da bi izgradili neki organizacioni oblik, putem kojeg bi mogli da razviju svoju narodnu kulturu. No poznato je, — vidi »Slovak Presse« — da su prilike u Madžarskoj veoma teške, u koliko se to tiče slovačke narodne manjine. Imozemna štampa često piše o sudbini 632.000 Slovaka u Madžarskoj. Sa slovačke strane čine se svi mogući napori, da bi Slovačka živjela u što boljim odnosima s Madžarskom. Slovačka manjina u Madžarskoj trebala bi da bude most između obje države.

U Madžarskoj postoje odbori i ustanove, koje podupiru madžarsku manjnu u Slovačkoj svim mogućim sredstvima. Tamo se organizira sakupljanje novca za madžarske kulturne domove u Slovačkoj. Slovački ustav predviđa i osigurava kulturne odnose manjine s materinskim narodom.

U Bratislavi postoji sada pokret s ciljem da se organizira posebni odbor, li ustanova, koja bi imala zadaću da se brine jedino za kulturne potrebe slovačke manjine u Madžarskoj. Time bi se centralizirala briga za slovačku manjnu u Madžarskoj, a taj odbor imao bi zadatak da iz slovačke manjine u Madžarskoj izgradi upravo taj most, kojim bi se prebrodili nesporazumi između Madžarske i Slovačke

SUSRET BRAĆE NAKON 140 GODINA

U Rumunjskoj živi oko 70.000 Jugoslavaca, većinom Srbi, ali i 10—11.000 Hrvata. Glavna hrvatska naselja nalaze se oko Kraljeva, t. j. 85 km. zrucišnom linijom, jugoistočno od Temišvara, dok su ostali rasprskani istočno i zapadno od ovog grada. Zapadno od Temišvara blizu jugoslavenske granice nalazi se veliko selo Keča, u kome ima pored Rumunja, Madžara i Nijemaca i oko 300 Hrvata. Ovi Hrvati doselili su se oko 1800 godine iz Turopolja u Hrvatskoj.

Danas živi u Keči 68 porodica jednog i istog prezimena — Mikšića. Oko 1750. god. žive jedan dio velike porodice Mikšića, koji se još od 1223. godine plemići, preselio se iz Turopolja u Slaviju ili u Holnju (do danas to nije sasvim sigurno utvrđeno), a odande je došla porodica oko 1801. god. hrenovo u Banat. Sedam porodica nastanilo se u Keči, a dvije u Neuzint.

U staroj domovini još je ostalo Mikšića, što dokazuje nedavni sastanak ovih Mikšića u Keči, u Rumunjskoj. Veliko-gorički župnik, Vjeko Stepanović počeo se zanimati za sudbinu turopoljskih Hrvata i Hrvati u Keči putem njemu doznali su da imaju nekoliko braće Mikšića u Hrvatskoj, u selu Holnju. Počeli su se dopisivati i sve više se ispoljavala obostrana želja da se braća nakon 140 godine ponovno sastanu.

Na poziv braće Mikšića iz Keče Miho Mikšić iz Holnje hrenovo je na put u Keči, gdje je stigao 5 veljače. Hrvati u Keči primili su Miha Mikšića sa oduševljenjem i priredili mu zajedničku večeru na kojoj je bilo na okupu oko 80 Mikšića. Oni su međij sobom sakupili i dobrovoljnih priloga i pokrili putni trošak brata Miha.

Internirani koroški Slovenci

»Ravnopravnost« prináša da so nemške oblasti internirale Rada Vuteja, urednika »Koroškega Slovence«, iz Celoveca Internacijska doba znaša pet let, ki jih bo moral prebiti v prisilnem bivašću v Weimarju. Prav tako so nemške oblasti internirale Franca Einholzerja, vpokojenega učitelja, ki je nahajal v Dachau. Z njim se nahajajo še kmetskevalec Grill, Polde Černič in šolme Martinjak. V okoliu Elberka sa bili aretirani pred Božicom Avgust Mlinar, Stefan Penk in Franc Brieman. Vrtok temu so preventivne mere zaradi sedanjega vojnega stanja.

POVODOM PROMJENE NA ČELU TALIJANSKOG POSLANSTVA U BEOGRADU

Mjesecnik »Ravnopravnost« donosi: Talijanski poslanik Mario Indelli napisao je Beograd, a na njegovo mjesto došao je Mameli. Ime g. Indellija vezano je s akcijom u cilju poboljšanja jugoslavensko-talijanskih odnosa, koja je 1937. dovela do skapanja sporazuma između obje države. Taj sporazum je značajan i s gledišta manjinskog problema, ma da ne sadrži formalne odredbe u pogledu jugoslavenske manjine u Italiji. Izjava koju je dao talijanski ministar vanjskih poslova Ciano predstavnicima jugoslavenske i strane štampе upućuje na to da se ipak tom prilikom pregovaralo i o tom pitanju, i da su sa talijanske strane učinjene stanovite concessije.

»Ja sam obavijestio g. predsjednika vlade o povoljnim uputama, rekao je Ciano, koja su data međudržavnim talijanskim vlastima što se tiče učenja i upotrebe srpsko-hrvatsko-slovenskog jezika i u pogledu boroslužja na istom jeziku. A sada ću vam saopćiti da sam dobio od predsjednika Mussolinija jedau telegram kojim mi je stavljeno u dužnost da predsjedniku vlade i jugoslavenskom narodu saopćim ovo: Danas na dan potpisivanja jugoslavensko-talijanskog sporazuma Duće je pustio na slobodu 28 političkih osudjenika jugoslavenske narodnosti, koliko ih je svega bilo ostalo na izdržava ju kazne u Italiji.

JOŽE KRAPŠ:

POMLAD

Od juga, od morja prihaja pomlad u naše doline, brogove, cvetice razpsia povsod preko trat, taia snežene vrhove.

Ob Soči zeleni se vstavi najprej, u dolinu vipavsko pogleda, potom na Tolminko jo mahne naprej odtajat vrhove od leda.

Tja na Postojnsko pomlad liti; u dolino srebrno zavije, od tam se zopet na Kras jz mudri, kjer burja čez kamenje brije.

Dvigne rokò in burji veli: »Dosti je že te norčije! Tudj tu treba lepih je dni: tudj tu sonce naj siiele!...

Ko prehodila deželo je vso, pomlad se takrat vstavi, še senkrat s pogledom objame zemljo, nato pa vetriču pravi:

»Čvrtje sem svoje raztresla povsod, sedaj še ti svoje opravi! Pojdi povsod, kjer prebiva naš rod, pa ga prisrčno pozdravi!«

STARI ZVANE

Svi smo ga znali, i straha od njega imali; i nikad ni diel da ni jne same čerisnje, a čuda ih je jerima. Ni sam ih ni ija, zaš porođan je bija. Sve je stiska. I ni isti pravc ni stija, a vajka se tužija da ničega nima, a svega je ima dosti za svoje stare kosti. Jedanput je ubelija, ma likara ni zva zaš je govoriya: »Ki bi toliko mlajša! Su mu žene govoriye: »Zvane, kòhoš ubi i jhnu popi, pak će ti dobro biti i moći ćeš hoditi!« A on je reka: »Znan da će me striti ta nesrbita bolest, svejeno prije smrti kòhoš neću ubiti, ću raje umrijeti; ma na sve svoje, koliko da je — ću jeno pojisti jaje!

LJUBO BRGIĆ

Riječ-dvije o „koledvama“

(Prilog Dvorničićevu raspravi o čakavštini)

Moj prijatelji i drug iz austrijskih pružna, iz ratnih vremena, dr. Mate Dvorničić, za počeo je u „Istrii hrvausku raspravu o čakavštini. Zelim samo da kažem i ja par riječi o „koledvama“ i „kolejnicima“, i par riječi o tome što u Kastonštini pripovijedaju kako je nastalo ime Volosko (Istria br. 4 i br. 5).

Koledve su zovu u Kastonštini starinske „kantunete“ ili pjesme, koje se „kantunje“ od Katarine ili zapravo od prve nedelje Ad vonta, do Triju Kralja.

Oni, koji „kantunje“ se „kantunete“, ili koledvaju zovu se kolejani

Običavalo se započeti koledvanje sa starinskom koledvom: — Kato Katarina — Na Tri Kralja se je pak završilo sa onom poznatom: »Tri kralja jahaju«.

Jedna koledva bila je koja se koledvala u korzima, a zove se:

Milka Doga Gospodina, na raspjetju Božjeg Sina — U Marteljinu su običavali se lomiti kolejani na Sjepanju ili Stipanju i na Mlado ili Novo Leto.

Koledvala su obično dvojica, ali i četvorica Na Sjepanju koledvali su koledve o Isusovu rođenju i o Stipanu Mučeniku.

Na Mlado Leto koledvali su više šalju koledve rugalice npr.: — Kad se komar z nuhuu ženi, — Neć se j' čera oženilo — i još neke druge.

Ako su kolejani odrasli ljudi daju im vino i nocena. Ako su djeca, daruju ih naravnima, jabukama, orasima i t. novcem.

Kolejani su na Mlado leto obično završili pred svakim vratima ovako:

— Dajte dajte našu plaću

Našo plaću zeta našeg!

Sir, pogoda, dva kolača,

Bukal vina, dva soldina.

Ako nan je vi ne date

Zet ćemo Van gospodara.

Gospodara, gospodnju

I polak njih su družinu.

Opim, htio sam upozoriti nato da imamo i u Kastonštini saduvanu starinsku pjesmu ili koledvu, iz vremena sunčanog monoteizma, iz doba naše svudavice, kako kaže Dvorničić.

Kako novljanski tako i kastonški „kolejani“ prijeto da će uzeti gospodara — ako im ne daju „plaću“.

Sada par riječi o tome što narod priča, kako je postalo ime Volosko. Ja ne ispričati kako sam čuo pripovijedati od pokojnoga Matiški Androka.

On je znao od svakog mjesta po koju priču. O mnogim pak mjestima govorio je u stihovima. N. pr.:

V' Reku po kašu reku

V' Opnju po rektju

Va Lovran po kostanj

Močenice po koščice

Klanu po ribu slanu

Na Volosko po gospocko.

Za postanak imena Volosko pripovijedao je barba Andreo ovako:

— Kada j' danas Volosko bilo j' nekada mltio ribarsko selo. Zvalo se j' »Javoričke«. Zato aš je okole rasta se gola golata javorika.

Va to ribarsko selo da su v' noći prihajale pune barki voli. Ti voli da su tati — valjda gusari — nećje nakrati i va Javoričkih znikrećevati.

Opnju da su jih tati od tamo dugo napred va šumu gnali, i va šume poklali.

Zarad teh voli da j' selo Javorički dobila ime Volosko.

Ono mesto pak tamo dugo va šume, kada su tidi voli blali, da j' dobila ime Klana. To bi bila današnja naša Klana.

Ta prita se mnogo ne razilazi sa Dvorničićevom teorijom o postanku imena Volosko.

Od boga govedarstva Volosa, sigurno je nastalo i ime vol. Pa tako je od imena vol moglo nastati ime mjesta Volosko. Ivo Jardaš.

LAGINJINA USPOMENA DUBOKO ŽIVI

Komemoracija 10-godišnjice smrti Matka Laginje u Zagrebu

Istrani u Zagrebu komemorirali su 10-godišnjicu smrti Matka Laginje Oca Istre i bana Hrvatske nizom priredbi, koje su pokazale, da Laginjin duh živi duboko u srcima naših ljudi. I ne samo naših ljudi — jer su zajedno s njima sudjelovali u odavanju počasti Matku Laginji i predstavnici zagrebačkoga građanstva, čime su sve ove komemorativne priredbe zadobile značenje šire narodne manifestacije.

U subotu 16. III. odslužene su u crkvi Sv. Marka zadušnice, kojima je prisustvovalo impozantan broj vjernika na čelu s članovima pokojnikove rodbine. Misu je služio kanonik mons. Slanić a na orguljanima je svirao učitelj Dukić.

U nedjelju prije podne održana je u Hrvatskom glazbenom zavodu svečana akademija, koju je priredilo društvo „Istre“ uz suradnju međunarodnoga odbora za sudjelovanje dvojice poznatih zagrebačkih pjevačkih društava — među njima „Kolo“, jedan od najboljih zagrebačkih pjevačkih zborova.

Akademija je započela deklamacijom Balotine duboko pointirane pjesme »Na Rečini«. Nostalgicni ugodaj ove pjesme izvrsno se poklapa s pjevanjem mješovitog zbora, koji je diskretno iza pozornice pratio deklamatoricu gđicu Anku Dujmović s Brajšinom »Mažuranu moja«.

Ravnatelj gimnazije Fran Novljan održao je na to predavanje u kojem je prikazao životni put Matka Laginje, počevši od onoga časa, kad je započeo školovanje najprije u rodnom mjestu Klani i zatim na Rijeci, pa sve do dana kad je zaklopio svoje oči u Zagrebu pred 10 godina.

Potom je nastupio mješoviti zbor HPD »Kolo« koji je nastupio izvannim svog dirigenta Borisa Papandopula sjajno izveo »Pater noster« od Jakoba Gallusa-Petelina. Slijedila je Papandopulova kompozicija »Zbogom«, koju su Kolaši i Kolašice dani na njima svojstven umjetnički način. Muški zbor HPD »Zvonimir« otpjevao je Taci-kov »Molitvu« pod ravnanjem Borisa Komarevskog. Za svoju serližu izvedbu bili su »Zvonimiraši« — kao prilje toga i zbor »Kola« — nagradjeni srdačnim odobravanjem.

Ovu lijepu istarsko-hrvatsku priredbu u čast velikog i zaslužnog sina naše Istre zaključio je mješoviti zbor društva »Istre«, koji je pod ravnanjem svoga zborovodje Bekara otpjevao himnu družbe Sv. Cirila i Metodaa od Brajše-Rašana, koju su svi prisutni saslušali stojeći.

U 8 sati na večer izveden je u Radiostanici posebni program posvećen uspome-

ni Matka Laginje. Priredba, koju je organizirala Matka Hrvatskih kazališnih dobrovoljaca, trajala je puni sat i pol. Svi oni, koji su imali prilike čuti ovaj prenos, a napose Istrani zalivalni su organizatorima i izvaljačima za ovo veče, kad je u znaku Matka Laginje došla opet do riječi naša pučka i umjetna pjesma — naša »Crljena zemlja«. Ernest Radetić, predavač, konferansijer i autor, članovi Matice hrvatskih kazališnih dobrovoljaca, recitator Ivan Jelenović, »pučki« pjevači Božac i gđica Jelka Brajša, zajedno sa svojim pratilcem na klaviru s g. Brajšom — svi su oni zadužili radioslusače svojim neobičnim zalaganjem za uspjeti večeri.

ZADUŠNICE U SPLITU

Splitt. — U ovdješnjoj crkvi Sv. Filipa odslužene su povodom obilježnice smrti Matka Laginje, zadušnice, kojima je prisustvovalo velik broj Istrana i ovdješnjih rodoljuba. Zadušnice je odslužio sam presvićtelj biskup Dr. Bonetačić.

KOMEMORACIJA MATKA LAGINJE U SUSAKU

Suša k. — U nedjelju 17. o. m. j. priredjena je u Susaku svečana komemoracija desete godišnjice smrti oca Istre Matka Laginje u Jadran-kinu. Komemoraciju je priredilo društvo »Istre«.

Proslavu je otvorilo lijepom uvodnom riječi predsjednik susačke »Istre« g. Julijan Jerina, nakon čega je slijedila recitacija Bostjančićeve pjesme »Piše mi mat...« Ravnatelj muške realne gimnazije u Kriku prof. Ivan Dorčić održao je iza toga vredno snažno i koncizno predavanje o Laginji kao čovjeku, političaru i kulturnom i javnom radniku, te o značenju njegove pojave u životu hrvatskoga naroda uopće, a Istarskog seljaka napose. Potanje se pozabavio i s Laginjinim djelovanjem za vrijeme njegova banovanja, o čemu je dosada malo govorjeno. Predavanje g. prof. Dorčića saslušano je s velikim interesom.

Nakon toga recitirali su Zdenko Murat i Albert Crnja nekoliko čakavskih pjesama čime je komemoracija zaključena.

(Daljnji izvještaji o komemoraciji Matka Laginje, koji su naknadno stigli, bit će objavljeni u idućem broju, koji izlazi — kako je na drugom mjestu istaknuto — u četvrtak 4. IV.)

Obćni zbor društva „Soče“ v Celju

V zadnji številki smo prinisli kratko poročilo o tem obćnem zboru, ki ga sedaj spopolnjujemo.

V nedeljo 10. marca popoldne so se zbrali članski Sočani v salonu Narodnega doma, da položijo obračun svojega letnega delovanja. Obćni zbor je bil lepo obiskan ter so se ga tudi udeležili številni zastopniki bratskih emigrantskih društev. Rakovšček je pozdravil delegate društev. Spomnil se je tudi našega naroda preko meje pa tudi naših umrlih članov ter ob kratkem komemoriral našega velikega dobrotnika in književnika pok. vladnega svetnika Emila Lileka Častnega člana našega društva.

Iz tajniškega poročila je razvidno, da se je društvo v danih razmerah udeleževalo in delovalo, kolikor je pač moglo. V svojem uvodu se je tajnik spomnil 10 let-

nice društvenega predsednika tov. Rakovščka ter mu je čestital. Blagajniško poročilo je podal tov. Franca. Sledilo je poročilo odseka Kluba Primork, ki ga je podala predsednica tov. Šmidova.

Poročilo omladinske sekcije je podala tov. Olga Rustjeva. Odsek je pričel delovati še le pred kratkim.

V imenu nadzornega odbora je poročal dr. Bavdek ter je predlagal razrešeno s pohvalo, ki je bila soglasno sprejeta. Novi odbor je sledilci:

Predsednik Rakovšček Josip, tajnik Fili Janek, blagajnik Franca Peter. Odbor: Venturini Frank, Klemenc Stanko, Rosilian Ambrož, Godnik Viktor, Poženec Dominik, Batiščija Josip, Pertot Ivan, Repenšek Anton, Smid Angela, Sadar Angela, Rustla Olga. Namestniki: Orel Anton, Jeras Ba-

žij, Baša Anton, Repenšek Miloš. Revizorji: Dr. Bavdek Josip, Kutinčić Franc Sadar Ciril.

Pri slušajpostih so številni delegat bratskih društev izrazili pozdrave obćnemu zboru. Nato se razvila živalna debata, v katero so posegli številni člani in zastopniki. V glavnem se je vsa ta debata svakala okrog problemov, ki zadevajo vsa naša emigracija. Končno je bila sprejeta rezolucija, kjer se poziva Zvezo, da skliče kongres, na katerem naj se iznesejo vsi predlogi in mnenja in naj se končno uredijo razmere, ki danes vladajo v vrstah emigracije.

RAD JUGOSLAVENSKE MATICE U ZAGREBU

Donosimo kratak izvještaj o radu Jugoslovenske matice u prošlogj godini. Godine 1939 obratilo se Matiču u Zagrebu 448 novih emigranata. Od tih je bilo u Jugoslaviju 1938 godine njih 64, došli su 84 došli priložnih godina, ali su se obratili Matiču za prvi put tek godine 1939. Iz Istre ih je došlo 81, iz Trsta 7, iz Gorice 2, iz Rijeke 4, iz Zadra 10, iz ostalih krajeva 48 — Po zanimanju su radnici 43, djaca 11, kućanice 12, mehaničari 8, priv. činovnici 9, zidari 7, trgovci i trg. pomoćnici 6, ostali su drugih raznih zvanja.

U njenom su radu Maticu podupirale njene podružnice i povjereništva. Od 20 podružnica i povjereništava poduprla ih je novčano: Kastav 5049 Din, Osijek 2000 Din, Siskak 3200 Din, Zagreb 1600 Din. Vazdužni 1000 Din, Zagreb, ženska sekcija Jugosl. matice 8800 Din — ukupno 15.820 Din.

Uz to su neke podružnice i povjereništva pomogli Maticu raspisivanjem njenih reklamnih i propagandističkih kalendara rađeni u smislu ciljeva Jugoslovenske matice Jugoslovenska matice imade i nekoliko plemenitih dobrotvora, koji se sjećaju svoje braće u svakoj prilici bilo radosnoj bilo žalosnoj preko ove ustanove. Hvala im! — Novi telefonski broj Jugoslovenske matice 43-75.

SESTANEK DRUŠTVA »TABOR«

Kamnik. — Prosvetno in polporno društvo »Tabor« v Kamniku sporoča svojim članom, da se bo vršil na Duplic v nedeljo dne 31. t. m. društveni sestanek, ako nam bo mogoče za ta dan dobiti potrebnega predavatelja, sicer se bodo za ta sestanek poslala pravočasno običajna vabila. Odbor.

POROKA

Kamnik. — Ob koncu letošnjega pušta so se poročili naši rojaki, člani društva »Tabor« v Kamniku. Stoglar Leopold doma iz Ročinja pri Kanalu in Angela Kozelj iz Idrije, iz Ljapne Josip, doma iz Koiskega pri Idriji, in Ogrič Frančiška doma iz Idrije.

V novem zakonu jim želimo obilo sreče in zadovoljstva.

NAŠI POKOJNIKI

† PAVŠIĆ ANDREJ
V Domžalah je dne 14. t. m. po kratki boleznij v visoki starosti od 80 let umrl Pavšič Andrej, oče Milana Pavšiča, člana društva »Tabor« v Kamniku, črkostava iz Grgarja pri Gorici. Pokojnemu blag spomin. Milanu in ostalim sorodnikom naše iskreno sožalje.

† JOZEF FILIPIČ
V Celju je umrl ravno na svoj god naš rojak Jozef Filipič, star 67 let. Bolezen ga je dolgo časa mučila in je zaradi tega moral pred letom prodati gositlino. Pokojnik je bil doma iz Sv. Križna na Krasu in se je takoj po prevratu preselil v Celje. Bil je značajan in odločno zaveden Kraševac. Sožalje!

MATE DVORNIČIĆ:

ČAKAVŠTINA U KOZMOLOGIJ I HISTORIJI

Nastavak
I Lipu Maru snube na sve strane. Svi susjedi traže njezinu ruku, t. j. svi susjedi i Bizant i Mlečani i Madjar traže naše krajeve za sebe. Evo jedna sa strane Bizanta:
Spodi grada Carigrada voda izvire, Tuda šta mlada Mare, vode uzimje. S gradi gjeđa mladi Ivo. Pa njoj govori: Uzmi mene mlada Mare Budi za mene!
Uzmi ovi zlatan prsten baš je za tebe! Neću tebe ni taj prsten Ni je za mene!
Onda «Cvilu to mi cviljaše drobna ptica lastavica
Ona mala ptica,
Cvilu to mi cviljaše drobna ptica lastavica,
Ona mala ptica,
Ona mala ptica,
Ona mala ptica» itd.
»Lipa Mare u bostanu zrasla, lipa Mare ovi,
U bostanu va Vrbniku gradu, milo drago ovi!
Nju mi prose bani, generali, milo drago ovi!
Neću bana, neću generala, milo drago ovi!

Neg mladića, koga san odbrala, milo drago ovi!
»Lipa Mare papar plevu plit mora sama druga«.
I Lipa Mare jest glavna junakinja našega naroda sve do pogibije Petra Svačića 1097, i do pacta conventa 1102. kad svršava njezina junaka karijera, a zamjenjuje je Lijepa Jelena odnosno Kraljica Lepa (našega Sislakogal!)
»Popuhnul je tihl vetar i odnesal Mari krunu
Nina nena zlato moje i odnesal Mari krunu.
Lipa Mare progovara, ki bi meni krunu našal
Njegova bin juba bila, njegova bin juba bila.
Našal ju je jedan mali, jedan mali črni moro (tj. Madžar, Koloman!)
Volela bin se utopiti, neg morova juba bitil«
Kraljicu Lepu zamjenjuje Kraljevica Marka supruga Jelena kć kneza Hlapena.
All još natrag da podjemo, a da se vratimo na Marka od Prilipa kralja! Na str. 222 Molmenti Pompeo: La storia di Venezia piše: »Sotto la duca di Pietro Tradenico (836—864) diti i pirati

slavi, che infestavano il Golfo Adriatico approdati nascostamente ad Olivolo irruero il giorno ultimo di gennaio nella cattedrale veneta celebravano... i matrimoni, rapirono le fanciulle, orsi, e spiegate tosto le vele, e si dessero verso Corleu. »Un infestissimo pirata istriano di nome Galjole. (La festa delle Marie). — »Vir quidam improbissimus permaxime Galolus nomine.« — Sad da čujemo našu narodnu o čuvenom našem gusaru ili vodji gusara Istarskih, koji ne zaostaje za Neretljanima. Pjesma se pjeva u Brilbiru:
»Plominčice mlada neđaj se splominat Dokli ne objužiš dobre majki sina Dobre majki sina mlada Galiola, Galiolova mladost kotl i jabuka. Galiolova ljubav kotl i naranča!«
Ista se pjesma pjeva na prvima i u Selcima samo se ovdje zamjenjuje Galjolevo ime sa Pierinom ako to nije ista osoba!
Kričina i Selca nisu baš tako blizu Bugarski kan čakle vladar koji je vladao od 893-914. bjeđea da na Balkanu i u Podunavju stvori jednu jaču slavensku državu ujedinivši sve južne Slavene zajedno.
Mora da je bio silno obljubljen od naroda slovinskog, ali njegov lijepl naum sprječal smrt posve nenadano. Naša narodna pjesma, koju je meni i našem istarskom kružoku pjevao u vojnoj bolnici u Szatmar-Nemety seljak Ivo Ujčić iz Belega glasl ovako:

»Oj Krumiču milo dobro moje, Milo dobro po se danksi tvoje. Krumič se je kruto razbolio. Prvi dan ga febra uhitila. Drugi dan ga va postiju vrgla. Treći dan je Krumič mrtav bio. Ni ga hitla mati pokopati Dokli mi ni jubićka viditi. Njega pride jubićka viditi. Lipo ga je ona narisila. Na grobu mu naranča sadila, Na ruki mu rožice kladala. Kraj naranče vodu propustila. Ki je lačam da naranče jide Ki je žejan da se ponapiše.«
Sa našom nar. junakinjom Marom bezuvjetno sa jednom malom retroaktivnom spojena je i pjesma: »Albus-kraj (Longobardski kralj koji je 568 osvojio sjevernu Italiju), a koju je ispevao narodni pjesnik Ivan Gršković-Rošić u Vrbniku, pjesnik samouk sličan Sliptom Martinu iz Medulina. Ovu je pjesmu Nazor preradio u proz. Ta Rošičeva nar. pjesma počima:
»Tih je more kako kal Po njen se vozil Albus kraj I s' njime mnoga gospoda.«
Taj Rošić živio je pred nekih 70 godina — Uz kraljicu Lepu narod naš uzeo je za narodnog junaka i malog Radojicu tj. sina Dimitrija Zvonimira i kraljice Jelene-Sepa. Sužnjevi čekaju od njega da ih spasi turskih okova:
»Boga molj četrnaest sužanja Nit za sreću ni za zdravje svoje Već za zdravje malog Radojice.«
Nastavit će se

ZA USKRS

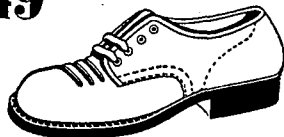
49

5851-6850

Dječje polucipe od laka. Zakopčavaju se na špangu. Za Uskrs najbolji dar.

49

8222-48801

Dječje polucipe od jakog boksa, sa nepoderivim dumenim donovima. Za živahnu djecu nema bolje ni trajnije obuće.

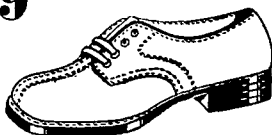
59

5461-44800

Dječje cipele od smeđe mekane kože, širokog oblika. Preporučujemo ih radi njihove udobnosti.

69

6822-44809

Jake dječje polucipe, izrađene od boksa, sa kožnim donovima i potpeticama.

69

5842-64832

Omiļjene dječje polucipe od laka, ukrašene na ristu sa kožnim donovima. Praktične i udobne.

39

28425-6608

Ženske lakovane cipele od gume, na špangu. Za blato i kišu veoma pedesne.

69

4944-44604

Djevojačke cipele od jake kože, na špangu i kožnim donovima. Radimo ih u crnoj i smeđoj boji.

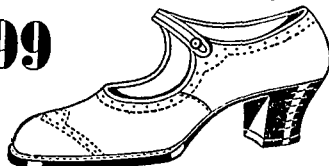
69

2405-6553

Udobne i lagane cipele, od diffina, sa srednjom potpeticom. Vrlo pogodne za ured i šetnju.

99

2945-44637

Praktične i jake ženske cipele od boksa, na špangu. Za štramac i šetnju.

99

2405-66115

Moderne ženske cipele od finog mekano crnog ili smeđeg boksa, sa ukrasnom mašnom na ristu.

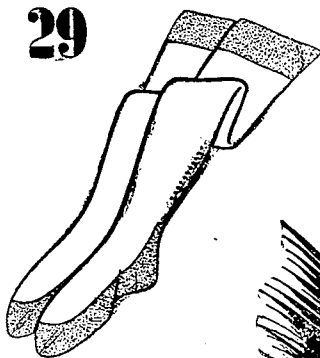
129

2625-46154

Veoma udobne cipele od finog boksa, preko rista ukrašene ukusnim jezikom. Radimo ih u crnoj i smeđoj boji.

29

PRINCESA

Tanke ali vrlo izdržljive svilene čarape u svim modernim bojama. Zadovoljavaju ukus i potrebe svake dame.

99

9937-63624

Jeftine muške polucipele od jakog boksa, sa kožnim donovima i potpeticama.

149

2927-44650

Udobne cipele od boksa, tubastog oblika sa kožnim donovima i potpeticama. Pogodne za svaki štramac.

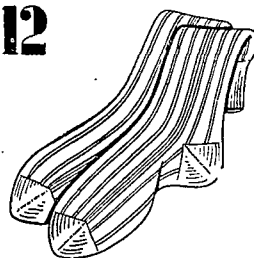
169

3939-64622

Izdržljive muške cipele od boksa, sa jakim na ram šivenim donovima i potpeticama.

12

DIREKTOR

Muške flor čarape, sa lijepim dezenima u svim bojama. Prsti i pete naročito su pojačani.

